

T . Y . B . A .
HISTORY
Medieval India (1000 AD to 1707 AD)
(Paper – IV)
{17th Oct 2016}

QP Code : 69732

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any five questions
(2) All questions carry equal marks.

1. Explain in detail Social-Political condition on the eve of Turkish invasion in India. 20
2. Evaluate the Contribution of Sultana Razia in Delhi Sultanate. 20
3. Examine the administrative reforms introduced by Firozshah Tughlaq. 20
4. Give an account of Babur's role in establishment of Mughal Empire in India. 20
5. Assess the expansion policy of Mughal empire during Akbar. 20
6. Describe the Mansabdari system of Mughals. 20
7. Discuss the contribution of Sambhaji in Maratha Swarajya. 20
8. Trace the growth of education and literature during medieval period. 20
9. Review the growth of art and architecture of medieval period. 20
10. Write short note on (Any two) :-- 20
  - (a) Balban
  - (b) Krishna Dev Raya
  - (c) Tarabai
  - (d) Bhakti Movement

[TURN OVER

KQ-Con. 3562-16.

QP Code : 69732

2
(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.

१. तुर्की आक्रमणावेळी भारतातील सामाजिक व राजकीय परिस्थिती स्पष्ट करा. २०
२. दिल्ली सुलतानशाहीतील सुलताना रझियाचे योगदान विशद करा. २०
३. फिरोजशाहा तुघलकाने केलेल्या प्रशासकीय सुधारणांचे परिक्षण करा. २०
४. भारतातील मुघल साम्राज्याच्या स्थापनेमध्ये बाबरच्या भूमिकेचा आढावा घ्या. २०
५. अकबरच्या कालखंडातील विस्तारवादी धोरणाचा आढावा घ्या. २०
६. मुघलांच्या मनसबदारी पध्दतीचे वर्णन करा. २०
७. मराठी स्वराज्यातील संभाजींच्या योगदानाची चर्चा करा. २०
८. मध्ययुगीन काळातील शिक्षण व साहित्याच्या विकासाचा मागोवा घ्या. २०
९. मध्ययुगीन काळातील कला आणि स्थापत्याच्या वाढीचे पुर्नमुल्यांकन करा. २०
१०. टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) २०
  - (अ) बल्बन
  - (ब) कृष्णदेवराय
  - (क) ताराबाई
  - (ड) भक्ति चळवळ

KQ-Con. 3562-16.

T . Y . B . A .
HISTORY
Modern India (1857-1984)
(Paper – V) { 18th Oct 2016 }

QP Code : 69822

A) 3 Hours

Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt **Any Five** Questions.

(2) **All** Questions carry **Equal** Marks.

1. Review the Major causes of the revolt of 1857.
2. Discuss the part played by Prathana Samaj and the Satyashodhak Samaj in the Socio-Religious reform movement of the nineteenth century in India.
3. Assess the role of Mahatma Gandhi with reference to the Civil Disobedience Movement.
4. Review the salient features of the Indian Constitution.
5. Comment on any **Two** of the following :-
  - a) Consequences of the Revolt of 1857.
  - b) The Economic Drain.
  - c) Revolutionary Nationalism.
  - d) Sardar Vallabhai Patel & Integration of Indian Princely States.
6. What were the circumstances that led to the declaration of National Emergency in 1975?
7. Evaluate the working of the Janata Government.
8. Evaluate the India-U.S.A. relations from 1947 to 1984.
9. Discuss the policy of Reservation since Indian Independence.
10. Write Notes on Any Two of the following :-
  - a) Green Revolution.
  - b) Return of Indira Gandhi to power of as Prime Minister in 1980.
  - c) India's relations with neighboring Countries.
  - d) Empowerment of Indian Women.

[TURN OVER

KQ-Con.3230-16.

अ (मराठी रूपांतर) ३ तास

एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. १८५७ च्या उठावाच्या प्रमुख कारणांचे परीक्षण करा.
२. १९व्या शतकात भारतात घडून आलेल्या सामाजिक व धार्मिक सुधारणा चळवळीतील प्रार्थना समाज आणि सत्यशोधक समाजाच्या कार्याची चर्चा करा.
३. सविनय कायदेभंग चळवळीच्या संदर्भासह महात्मा गांधीजींच्या भूमिकेचे मुल्यांकन करा.
४. भारतीय राज्यघटनेच्या ठळक वैशिष्ट्यांचा आढावा घ्या.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य करा :
  - अ) १८५७ च्या उठावाचे परिणाम.
  - ब) आर्थिक निःस्सारण (धुप).
  - क) क्रांतीकारी राष्ट्रवाद.
  - ड) सरदार वल्लभाई पटेल आणि संस्थानांचे विलिनीकरण.
६. १९७५ मध्ये राष्ट्रीय आणबिणी जाहीर करण्यास कोणती परिस्थिती कारणीभूत होती?
७. जनता सरकारच्या कायचे मूल्यमापन करा.
८. १९४७ ते १९८४ मधील भारत-अमेरिका संबंधांचे मूल्यमापन करा.
९. स्वतंत्र भारतातील आरक्षण धोरणाची चर्चा करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
  - अ) हरित क्रांती.
  - ब) १९८० मध्ये इंदिरा गांधीजींची पंतप्रधान म्हणून पुन्हा सत्ता प्राप्ती.
  - क) भारताचे शेजारील राष्ट्रांबरोबर संबंध.
  - ड) भारतीय स्त्रियांचे सबलीकरण.

T . Y . B . A .
HISTORY
Archaeology, Museology & Library Science
(Paper – VI)
{ 19th Oct 2016 }

QP Code : 69909

(3 Hours)

[Total Marks :100

- N.B. :** (1) Attempt any **Four** questions of which at least **one** question should be from each **section**.
- (2) All questions carry **equal** marks
- (3) Answers to all questions should be written in the same **answer-book**

Section I

1. Examine in detail the various sites and their excavation methods.
2. Assess the contribution of Numismatics to the history the kushanas and the satavahanas.
3. Write short notes on **any two** of the following:-
  - (1) Dating techniques in Archaeology
  - (2) Beginning of Epigraphical study in India
  - (3) Gupta coinage
  - (4) Contribution of Numismatics to Indian History

Section II

4. Write a detailed note on the presentation techniques in Museums.
5. Examine the changing role of Museum in the 20th century
6. Write short notes on **any two** of the following :-
  - (1) Methods of collection
  - (2) National and state level Museums
  - (3) Role of the curator
  - (4) Educational importance of Museums

Section III

7. Discuss the role of a librarian in Modern library.
8. Explain the various methods of taking care of books in library.
9. Write short notes on **any two** of the following :-
  - (1) Library movement in India
  - (2) Classification of books
  - (3) Issue of books
  - (4) Inter-library loan arrangement.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकुण गुण : १००)

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा मात्र प्रत्येक विभागातून किमान एक प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा

विभाग - १

१. विविध उत्खनन स्थळांचे परिक्षण करून त्यांच्या उत्खनन पद्धतींची माहिती लिहा.
२. कुशाण व सातवाहन कालिन इतिहासासाठी नाणकशास्त्राच्या योगदानाचा आढावा घ्या.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.
  - (१) पुरातत्व शास्त्रातील कालमापन पद्धती
  - (२) भारतातील पुराभिलेख शास्त्राच्या अभ्यासाची सुरुवात
  - (३) गुप्त नाणी
  - (४) नाणकशास्त्राचे भारतीय इतिहासातील योगदान

विभाग - २

४. वस्तुसंग्रहालयातील वस्तु सादरीकरण तंत्राविषयी सविस्तर टीपण लिहा.
५. विसाव्या शतकातील वस्तुसंग्रहालयांच्या बदलत्या भूमिकेचे परिक्षण करा.
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.
  - (१) वस्तुसंग्रहाच्या पद्धती
  - (२) राष्ट्रीय व राज्य स्तरावरील ग्रंथालये
  - (३) अभिरक्षकाची भूमिका
  - (४) वस्तुसंग्रहालयाचे शैक्षणिक महत्व

विभाग - ३

७. आधुनिक ग्रंथालयातील ग्रंथपालाच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
८. ग्रंथालयातील पुस्तकांची काळजी घेण्याच्या विविध पद्धतींचे स्पष्टीकरण करा.
९. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.
  - (१) भारतातील ग्रंथलय चळवळ
  - (२) पुस्तकांचे वर्गिकरण
  - (३) पुस्तकांची देवघेव
  - (४) आंतर ग्रंथालयीन कर्ज व्यवस्था

T .Y .B .A.
HISTORY
Medieval India (1000 AD to 1707 AD)
(Paper – IV)
{25th Oct 2016}

QP Code : 69733

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any five questions
(2) All questions carry equal marks.

1. Discuss the socio-economic conditions of India on the eve of the Turkish invasion. 20
2. Describe the different policies of Muhammad Bin-Tughlaq. 20
3. Examine the market policy and military reforms of Ala-Ud-Din Khilji. 20
4. Briefly describe the rise and fall of the Vijaynagar Empire. 20
5. Discuss Babur as the founder of the Mughal Kingdom. 20
6. Critically examine Akbar's Rajput Policy in expansion of the Mughal empire. 20
7. Discuss the central and the Provincial administration of the Mughals. 20
8. Examine the administrative policies of Shivaji with special reference to 'Ashta Pradhan Mandal' 20
9. Briefly describe the contribution of Bhakti saints in the Socio-Cultural movement of India. 20
10. Write short note on (Any two) :-- 20
  - (a) Iltutmish
  - (b) Iqta system
  - (c) Position of women during medieval period
  - (d) Art and architecture of sultanate period.

[TURN OVER

QP Code : 69733

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.

१. तुर्कांच्या आक्रमणाच्या वेळी भारताच्या सामाजिक व आर्थिक परिस्थितीचे वर्णन करा. २०
२. मुहम्मद बिन तुघलकाच्या विविध धोरणांचे वर्णन करा. २०
३. अल्लाउद्दीन खिलजी च्या बाजार नियंत्रण धोरण व लष्करी धोरणांचे परिक्षण करा. २०
४. विजयनगर साम्राज्याच्या उदय व ऱ्हासाचे संक्षिप्त वर्णन करा. २०
५. मुघल साम्राज्याचा संस्थापक म्हणून बाबर च्या कामगिरीची चर्चा करा. २०
६. मुघल राज्य विस्तारामध्ये अकबराच्या रजपूत धोरणाचे टिकात्मक परिक्षण करा. २०
७. मुघलांच्या केंद्रिय व प्रांतीय प्रशासनाची चर्चा करा. २०
८. 'अष्ट प्रधान मंडळ' च्या विशेष संदर्भात शिवाजीच्या प्रशासकीय धोरणांचे परिक्षण करा. २०
९. भारताच्या सामाजिक व सांस्कृतिक चळवळी मध्ये भक्ती चळवळीतील संतांच्या योगदानाचे संक्षिप्त वर्णन करा. २०
१०. टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)
  - (अ) अलतमश
  - (ब) इक्ता पध्दती
  - (क) मध्ययुगीन काळातील स्त्रियांची स्थिती
  - (ड) सुलतानशाहीच्या काळातील कला व स्थापत्यकला

KQ-Con. 3570-16.

T . Y . B . A .
HISTORY
Modern India (1857-1984)
(Paper – V)
{ 26th Oct 2016 }

QP Code : 69821

Total Marks 100

N. B. 1) Attempt Any Five Questions.

2) All Questions carry equal Marks.

1. Review the factors responsible for Revolt of 1857.
2. Explain the contribution of Bramho Samaj and Arya Samaj in the Movement of Social & Religious Reformation.
3. Evaluate the Non-cooperation Movement & Civil Disobedience Movement took place in Gandhi Era.
4. Explain the main features of Indian Constitution.
5. Write short notes. [Any two]
  - A) Consequence of the Revolt of 1857.
  - B) Economic Drain Theory.
  - C) Revolutionary Movement in Maharashtra.
  - D) Social reforms in Nehru Age.
6. What is mean by Emergency? Also take review of factors responsible for Emergency.
7. Evaluate the performance of Janata Government 1977-80.
8. Review the Foreign Policy of India and U.S.A. about 1947-1984.
9. Explain the background of separatist movement in India. Also review the reasons behind its development .
- 10 Write short notes. [Any two]
  - A) Green Revolution.
  - B) Basic principles of Indian foreign policy.
  - C) Women Empowerment.
  - D) Reservation Policy.

अ) मराठी रुपांतर

वेळ— ३ तास

(2)

एकूण गुण : १००

सूचना — १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. १८५७ च्या उठावासाठी कारणीभूत ठरलेले घटक स्पष्ट करा.
२. सामाजिक व धार्मिक सुधारणा चळवळीत ब्राम्हो समाज व आर्य समाज यांचे योगदान सांगा.
३. गांधी युगातील असहकार चळवळ व सविनय कायदेभंग चळवळीचे परीक्षण करा.
४. भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
५. टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)
  - अ) १८५७ च्या उठावाचे परिणाम
  - ब) आर्थिक निःस्सारणाचा सिध्दांत
  - क) महाराष्ट्रातील क्रांतिकारी चळवळ.
  - ड) नेहरू कालखंडातील सामाजिक सुधारणा.
६. आणीबाणी म्हणजे काय ते सांगून आणीबाणी साठी कारणीभूत ठरलेल्या घटकांचा आढावा घ्या.
७. जनता सरकारच्या (१९७७—८०) कामगिरीचे परीक्षण करा.
८. भारत—अमेरिका यांच्यातील परराष्ट्र संबंधांचा (१९४७—८४) आढावा घ्या.
९. भारतातील फुटीरतावादी चळवळींची पार्श्वभूमी सांगून तिच्या विकासाचे परीक्षण करा.
१०. टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)
  - अ) हरित क्रांती.
  - ब) भारताच्या परराष्ट्र धारेणाची मूलतत्त्वे.
  - क) महिला सबलीकरण.
  - ड) आरक्षण धोरण.

T . Y . B . A .
HISTORY
Archaeology, Museology & Library Science
(Paper – VI)
{ 27th Oct 2016 }

QP Code : 69908

(2½/3 Hours)

[Total Marks : 80/100

- N.B. :** (1) Attempt any **four** questions of which **atleast one** question should be from each section.
(2) All questions carry **equal** marks.
(3) Answers to all questions should be written in the same answer book.

Section - I

1. Define Archaeology and explain the various methods of excavation.
2. Write a detailed note on Punch marked and Gupta coins.
3. Write short notes on any **two** of the following:
  - (a) Archaeology and other sciences
  - (b) Gharapuri caves
  - (c) Brahmi and Kharoshti scripts
  - (d) Contribution of Numismatics to the study of Indian history.

Section II

4. Define Museology and trace the museum movement in India.
5. Explain the methods of taking care of organic and inorganic objects in a Museum.
6. Write short notes on any **two** of the following:
  - (a) Responsibilities of a Curator.
  - (b) Presentation techniques
  - (c) In-house activities
  - (d) Changing role of Museums

KQ-Con. 3479-16.

TURN OVER

QP Code : 69908

2

Section III

7. Explain the role of a librarian in a modern library.
8. Describe the different services offered by a library.
9. Write short notes on any two of the following:
- (a) Cataloguing
  - (b) Care of books
  - (c) Inter-library loan facility
  - (d) Basic library records

(मराठी रूपांतर)

(२½ / 3 तास)

एकूण गुण : ८०/१००

- सूचना : (१) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा मात्र प्रत्येक भागातून किमान एक प्रश्न आवश्यक आहे.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) सर्व प्रश्नांची उत्तरे एकाच उत्तर पत्रिकेत लिहावीत.

विभाग - १

१. पुरातत्वाशास्त्राची व्याख्या लिहून उत्खननाच्या विविध पध्दती स्पष्ट करा.
२. आहत नाणी आणि गुप्त कालीन नाण्यावर सविस्तर टिपण लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
- (अ) पुरातत्वशास्त्र आणि इतर शास्त्र
  - (ब) घारापुरी लेण्या
  - (क) ब्राम्ही आणि खरोष्टी लिपी
  - (ड) भारतीय इतिहासाच्या अभ्यासामध्ये नाणकाशास्त्राचे योगदान

विभाग - २

४. वस्तु संग्रहालयशास्त्री व्याख्या करुन भारतातील वस्तुसंग्रहालय चळवळीचा आढावा घ्या.
५. वस्तुसंग्रहालयातील सेंद्रिय आणि असेंद्रिय वस्तुंची काळजी घेण्याच्या पध्दती स्पष्ट करा.
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
- (अ) अभिरक्षकाच्या जबाबदाऱ्या
  - (ब) सादरीकरणाचे तंत्रे
  - (क) वस्तुसंग्रहालयाची अंतर्गत कार्ये
  - (ड) वस्तुसंग्रहालयाची बदलती भूमिका

विभाग-३.

७. आधुनिक ग्रंथालयातील ग्रंथपालाची भूमिका स्पष्ट करा.
८. ग्रंथालय देत असलेल्या विविध सेवांचे वर्णन करा.
९. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
- (अ) तालिकीकरण
  - (ब) पुस्तकांची काळजी
  - (क) आंतर ग्रंथालयीन कर्ज योजना
  - (ड) ग्रंथालयातील मुलभूत नोंदी

T . Y . B . A .
HISTORY
History of the Marathas (1600-1818)
(Paper – VII)

QP Code : 69990

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) **Attempt any five question.**
(2) **All questions carry equal marks.**

1. Examine the significance of European sources for the study of Maratha.
2. Narrate political and socio cultural conditions in Maharashtra in early seventeenth century.
3. Discuss the Maratha Mughal relations with special reference to Shivaji's visit to Agra.
4. Why did Shivaji find it necessary to coronate himself? Discuss its significance.
5. Explain the role played by Peshawa Balaji Vishwanath in strengthening the position of Chhatrapati Shahu.
6. Enumerate the causes and consequences of the Third Battle of panipat (1761).
7. Evaluate the military and diplomatic achievements of Peshawa Madhavrao-I.
8. Comment on the factors responsible for the downfall of marathas.
9. Assess the Military Administration of Shivaji.
10. Write short notes on any two of the following:-
  - (a) Afzalkhan Episode
  - (b) Sambhaji Maharaj
  - (c) Nana Phadnis
  - (d) Maratha Architecture.

[TURN OVER

KQ-Con.1729-16.

(मराठीत रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. मराठ्यांच्या इतिहासाच्या अभ्यासातील युरोपीयन साधनांच्या महत्वाचे परिक्षण करा.
२. सतराव्या शतकाच्या पुर्वार्धातील दख्खनच्या राजकीय, सामाजिक व सांस्कृतिक परिस्थितीचे वर्णन करा.
३. शिवाजी महाराजांच्या आग्रा भेटीच्या विशेष संदर्भासह मराठे मुघल संबंधा विषयी चर्चा करा.
४. शिवाजी महाराजांना स्वतःचा राज्यभिषेक करावयाची गरज का भासली? राज्याभिषेकाचे महत्व विशद करा.
५. छत्रपती शाहू यांचे स्थान बळकट करण्यात पेशवे बाळाजी विश्वनाथ यांची भूमिका स्पष्ट करा.
६. पानिपतच्या तिसऱ्या युद्धाची कारणे आणि परिणाम विशद करा.
७. पेशवे माधवराव पहिले यांच्या लष्करी आणि राजनितीक कामगिरीचे मुल्यमापन करा.
८. मराठा सत्तेच्या अधःपतनाच्या कारणांवर भाष्य करा.
९. शिवाजीच्या लष्करी प्रशासनाचे परिक्षण करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
  - (अ) अफझलखान प्रकरण
  - (ब) संभाजी महाराज
  - (क) नाना फडणीस
  - (ड) मराठेकालीन स्थापत्य

T . Y . B . A .
HISTORY
Contemporary World (1945-2000 A.D.)
(Paper – VIII)

QP Code : 70122

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions
(2) All questions carry **equal** marks (20 marks each)

1. Trace the origin of cold war and explain its manifestation from 1945 to 1962.
2. State the causes of decolonization. Describe the process of decolonization of the British empire in Asia.
3. Analyse the impact of cold war on Vietnam.
4. Write a detailed note on Arab - Israel conflict from 1948 to 1973.
5. Discuss the factors that led to the collapse of communism in Soviet Union with special reference to 'Glasnost' and 'Perestroika'.
6. How did Japan achieve 'Economic Miracle' in post world II period.
7. Explain the factors that led to the end of Apartheid Policy in South Africa.
8. Narrate the development of Civil Rights Movement in the United States.
9. Write an essay on Globalization and its impact.
10. Write a short notes on any **two** of the following:-
  - (a) Non-Aligned Movement
  - (b) Iran-Iraq war (1980-88)
  - (c) ASEAN
  - (d) Degradation of environment.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकुण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

१. शीतयुद्धाचा उगम कसा झाला, १९४५ - १९६२ या काळात शीतयुद्धाचे प्रकटीकरण कसे झाले ते स्पष्ट करा.
२. निर्वसाहतीकरणाची कारणे सांगा. ब्रिटीश साम्राज्याच्या आशियातील निर्वसाहतवादाच्या प्रक्रियेचे वर्णन करा.
३. शीतयुद्धाच्या व्हिएतनामवरील परिणामाचे विश्लेषण करा.
४. १९४८ - १९७३ या कालखंडातील अरब - इस्त्रायल संघर्षावर सविस्तर टिप लिहा.
५. 'ग्लामिनोस्त' व 'पेरिस्ट्रोयिका' च्या विशेष संदर्भात सोव्हिएत रशियातील साम्यवादाच्या विघटनास कारणीभूत ठरलेल्या घटकांची चर्चा करा.
६. द्वितीय महायुद्धानंतर च्या काळात जपान ने आर्थिक चमत्कार कसा साध्य केला ते लिहा.
७. दक्षिण आफ्रिकेतील वंशवर्णभेद नीतीच्या अंताला कोणते घटक कारणीभूत होते ते स्पष्ट करा.
८. अमेरिकेतील नागरी हक्क चळवळीच्या विकासाची माहिती द्या.
९. जागतिकीकरण व त्याचा परिणाम यांवर निबंध लिहा.
१०. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
  - (अ) आलिप्ततावादी चळवळ
  - (ब) इराण इराक युद्ध (१९८० - ८८)
  - (क) ASEAN
  - (ड) पर्यावरणाचा न्हास

T . Y . B . A .
HISTORY
Elements of Research Methodology
(Paper – IX)

Q.P. Code : 70241

(3 hours)

[Total Marks: 100

- N.B.: (1) Answer any five questions
(2) All questions carry equal marks

1. Explain the meaning of social science research and discuss its objectives with relevant examples
  2. Describe the characteristics of an ideal hypothesis
  3. Make a study of Case Study as a good research design
  4. What is a Questionnaire? Explain its characteristics, merits and demerits.
  5. Make a study of the steps that a researcher in Maratha history will take to collect and classify source material.
  6. Is Data Processing important in social science research? Discuss.
  7. Examine different types of Research Reports with suitable examples.
  8. Write short notes (any two):
    - a. Sources of a research problem
    - b. Interview Method
    - c. Data Analysis
    - d. Bibliography
-

TURN OVER

KQ-Con.2728-16.

(मराठी रूपांतर)

(3 तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. उचीत उदाहरणाच्या साहाय्याने सामाजिक संशोधनाचा अर्थ व उद्दीष्टे विशद करा.
२. आदर्श गृहीत कृत्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
३. आदर्श संशोधन आराखड्यातील यष्टी अध्ययन पध्दतीचे विवेचन करा.
४. प्रश्नावली म्हणजे काय? प्रश्नावली पध्दतीची वैशिष्ट्ये, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
५. मराठ्यांच्या इतिहासाचा अभ्यासक म्हणून तुम्ही मराठ्यांच्या इतिहासाची साधने कशी एकत्र कराल व त्याचे वर्गीकरण कसे कराल, सविस्तर लिहा.
६. सामाजिक संशोधनातील तथ्य प्रक्रियेच्या महत्त्वाची चर्चा करा.
७. उचीत उदाहरणाच्या साहाय्याने संशोधन अहवालाच्या विविध प्रकारांचे परीक्षण करा.
८. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन)
  - (अ) संशोधन समस्येचे स्रोत
  - (ब) मुलाखत पध्दती
  - (क) तथ्य विश्लेषण
  - (ड) संदर्भ सुची

T.Y.B.A.
SOCIOLOGY
Social Theory
(Paper – IV)
{17th Oct 2016}

QP Code : **69708**

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B.:** (1) **Attempt** any **five** questions.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

1. (a) Explain ideas of St. Simon. 10
(b) Discuss August Comte's Laws of three stages, Positivism. 10
2. (a) Elaborate on Marx's theory of Alienation. 10
(b) Discuss Marx's theory of Class struggle. 10
4. Explain Durkheim's contribution to the following :—
(a) Theory of suicide 10
(b) Social facts. 10
4. Elaborate on the following contribution of Max Weber :—
(a) Methodology Verstehen Approach and Ideal Types. 10
(b) Social Action, Power and Authority. 10
5. (a) Elaborate on Merton's Theory of Function. 10
(b) Explain Parson's Theory of Social System. 10
6. (a) Discuss the terms Ethnomethodology and Phenomenology with relevant examples. 10
(b) Elaborate on the contribution of Alfred Schutz in sociology. 10
7. (a) Examine Habermas' critique of Science and Rationality. 10
(b) Explain tenets of Critical Theory. 10
8. (a) Briefly examine the 'Theory of Structuration' by Anthony Giddens. 10
(b) Discuss in detail Giddens' views on Reconceptualizing Institutions. 10
9. (a) Explain the meaning of post-Modernism. 10
(b) Elaborate on Central Theories and Methods of Foucault's. 10
10. Write short notes any **two** of the following :— 20
(a) Herbert Spencer's Organismic Model
(b) Enlightenment and French Revolution
(c) Theory of Division of Labour
(d) Middle Range Theory.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(३) मराठी माध्यमाच्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. (अ) सेंट सीमांचे विचार स्पष्ट करा. १०
(ब) ऑगस्ट काँत यांच्या तीन अवस्थांचा सिद्धांत व विज्ञानवाद यांची चर्चा करा. १०
२. (अ) मार्क्स यांचा परात्मेतचा (अलगीकरणाचा) सिद्धांत विशद करा. १०
(ब) मार्क्स यांच्या वर्गसंघर्षाच्या सिद्धांताची चर्चा करा. १०
३. डुरखिम यांच्या योगदानाचे पुढील घटकांच्या आधारे स्पष्टीकरण द्या :-
(अ) आत्महत्येचा सिद्धांत १०
(ब) सामाजिक तथ्य. १०
४. मॅक्स वेबर यांचे योगदान पुढील घटकांच्या आधारे विशद करा :-
(अ) संशोधन पद्धती - व्हेस्टर्न दृष्टिकोन, आदर्श प्रारूपे १०
(ब) सामाजिक क्रिया, सत्ता आणि अधिकार. १०
५. (अ) मर्टन यांचा कार्यवादी सिद्धांत विशद करा. १०
(ब) पारसन्स यांचा सामाजिक व्यवस्थेचा सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
६. (अ) लोकोत्तर पद्धतीशास्त्र व मानववंशीयशास्त्र या संज्ञांची सोदाहरण चर्चा करा. १०
(ब) अल्फ्रेड शूल्झ यांचे समाज शास्त्रातील योगदान विशद करा. १०
७. (अ) हेबरमास यांच्या विज्ञानाची चिकित्सा व तार्किकतेसंबंधीच्या विचारांची चर्चा करा. १०
(ब) मूल्यमापनात्मक सिद्धांताची तत्वे स्पष्ट करा. १०
८. (अ) गिडींग्ज यांच्या रचनाकरण सिद्धांताचे थोडक्यात परिक्षण करा. १०
(ब) गिडींग्ज यांचे संस्थांच्या पुर्नसंकल्पीकरणावरचे विचार याची चर्चा करा. १०
९. (अ) आधुनिकोत्तरवादाचा अर्थ स्पष्ट करा. १०
(ब) फुको यांच्या संभाषणात्मकभरीच्या सिद्धांताची चर्चा करा. १०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
(अ) हर्बर्ट स्पेन्सर यांचा सेंद्रीयवादी नमुन्याचा सिद्धांत
(ब) प्रबोधनकाळ आणि फ्रेंच राज्यकांती
(क) श्रम विभाजनाचा सिद्धांत
(ड) मध्यमस्तरीय सिद्धांत.

T . Y . B . A .
SOCIOLOGY
Sociology of Work
(Paper – V)
{18th Oct 2016 }

Q.P. Code : **69810**

(3 Hours)

[Total Marks :100]

- Note:** 1) Attempt any five questions
2) All questions carry **equal marks (20 marks only)**

1. With reference to sociology of work, Explain the following concepts:
  - a) Types of work
  - b) Attributes, behavior and skills of an entrepreneur.
2. a) Examine the term "pluralistic Industrialism"
b) Write a brief critique of industrialism
3. Elucidate the meaning of ' Motivation'. Discuss the following theories of motivation:-
  - a) Maslow's theory of self Actualization.
  - b) Theory 'X' and theory 'Y'
4. Define management. Explain the significance of Human Relations approach to management.
5. With reference to the informal Sector, explain the following
  - a) Nature and characteristics of informal Sector.
  - b) Social Securities for informal Sector.
6. a) Analyse the important characteristics of agricultural labour.
b) Discuss the problems of rural indebtedness and farmer's suicide.
7. a) Outline the features and significance of industrial relations.
b) Discuss the machineries for the settlement of Industrial Disputes.
8. Elaborate on the characteristics and importance of Human Resource Management.
9. Analyse the impact of Globalization with reference to KPO's and BPO's.
10. Write **short notes** on **any 2** of the following:
  - a) Characteristics of Industry
  - b) Small Scale and cottage industries.
  - c) Features of Private Sector
  - d) Exit Policy

[TURN OVER]

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

सुचना : १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २० गुण)

३) मराठी माध्यमांच्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका आवश्यक पहावी.

१. कामाच्या समाजशास्त्राच्या संदर्भात खालील संकल्पनांचे स्पष्टीकरण करा.

अ) कामाचे प्रकार

ब) उद्योजकाचे गुण, वर्तन व कौशल्य

२. अ) बहुविध औद्योगिकीकरणवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) औद्योगिकीकरणवादाचे थोडक्यात परीक्षण करा.

३. प्रेरणेचा अर्थ विषद करा. प्रेरणेसंबंधीच्या खालील सिद्धांताची चर्चा करा.

अ) मॅस्लोचा स्वप्रेरणेचा सिद्धांत

ब) 'क्ष' व 'य' सिद्धांत ('X' व 'Y' Theory)

४. व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या. व्यवस्थापनाच्या मानवी संबंध दृष्टीकोणाचे महत्व स्पष्ट करा.

५. अनौपचारिक क्षेत्राच्या संदर्भात खालील गोष्टींचे स्पष्टीकरण करा.

अ) अनौपचारिक क्षेत्राचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये

ब) अनौपचारिक क्षेत्रासाठी सामाजिक सुरक्षा.

६. अ) शेतमजुरांच्या महत्वाच्या वैशिष्ट्यांचे मूल्यमापन करा.

ब) ग्रामिण कर्जबाजारीपणा व शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या या समस्येची चर्चा करा.

७. अ) औद्योगिक संबंधाची वैशिष्ट्ये आणि महत्वाची रुपरेषा द्या.

ब) औद्योगिक संघर्ष मिटविण्याच्या विविध साधनाची चर्चा करा.

८. मानवी संसाधन व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये व महत्वाचे परीक्षण करा.

९. केपीओज (KPO's) व बीपीओज (BPO's) च्या संदर्भात जागतिकीकरणाचा प्रभाव विषद करा

[TURN OVER]

१०. टिपा लिहा (कोणतेही दोन)
- अ) उद्योगाची वैशिष्ट्ये
  - ब) लघुउद्योग आणि हस्तउद्योग
  - क) खाजगी क्षेत्राची वैशिष्ट्ये
  - ड) कामगार कपात
-

T . Y . B . A .
SOCIOLOGY
Gender and Society
(Paper – VI) { 19th Oct 2016 }

Q.P. Code : **69939**

For Regular students

(2½ Hours)

[Total Marks : 80

- Note:** 1) Attempt **any four** questions from Q. No. 1 to 8.
2) All questions carry equal marks (20 each)

For IDOL students

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- Note:** 1) Attempt **any four** questions from Q. No. 1 to 8.
2-) Answer **One more** question from Q. No. 9 to 10
3) In all answer **five** questions.
4) All questions carry equal marks (20 each)

1. Examine in detail the concept of sex and gender and describe the societal notion attached to it.
2. Critically examine the tenets and principles of liberal and radical feminism.
3. Elucidate on history of women's struggles through reform and nationalist movement.
4. What are different forms of violence against women within home? Elaborate on problem of wife beating and battering.
5. What is gendered division of labour critically highlight the differences associated with it in society.
6. Write a detail note on reservation bill of women in parliament
7. Discuss the feminist critique of laws and elaborate on sameness Vs difference debate.
8. Write short notes on **(any two)**
  - a) Masculinity and femininity.
  - b) Public private dichotomy.
  - c) Molestation and eve teasing.
  - d) Law on domestic violence.

For (IDOL) Students only :-

9. What is feminism? Elaborate on socialist and post modernist perspective of feminism
10. What are personal laws? Examine the Hindu law with regard to property right.

मराठी रुपांतर

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

(2½ तास)

एकूण गुण : ८०

- सूचना: १) प्रश्न क्र. १ ते ८ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २०गुण)

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना १) प्रश्न क्र. १ ते ८ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
२) प्रश्न क्र. ९ ते १० पैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.
३) एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
४) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २०गुण)
५) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पहावी

१. लिंग आणि लिंगभाव ही संकल्पनांचे विस्तृतपणे परिक्षण करा आणि त्याच्याशी निगडित सामाजिक मतांचे वर्णन करा.
२. उदारमतवादी आणि जहालमतवादी स्त्रीवादाचे घटक आणि तत्व यांचे टीकात्मक परिक्षण करा.
३. सुधारणा आणि राष्ट्रीय चळवळीद्वारे स्त्री संघर्ष इतिहासाचा आढावा घ्या.
४. कुटूंबामध्ये स्त्रियांच्या विरोधात होणारे विविध प्रकारांचे हिंसाचार कोणते?
कुटूंबामध्ये पत्नीला मारहाण आणि ठोकून काढणे (Battering) ह्या समस्या विस्तृतपणे लिहा.
५. लिंगभावात्मक कमाची विभागणी म्हणजे काय? समाजामध्ये ह्या बाबत असलेल्या फरकांवर टीकात्मक परिक्षण करा.
६. लोकसभेत स्त्री आरक्षण विधेयकावर सविस्तर टीप लिहा.
७. न्यायव्यवस्थेचे स्त्रीवादी भूमिकेतून केले जाणारे मुल्यमापनाची चर्चा करा आणि समानता विरुद्ध भेद वादाचे स्पष्टीकरण द्या.

मागे पहा...

८. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.
- अ) पुरुषत्व आणि स्त्रीत्व
  - ब) खाजगी आणि सार्वजनिक विभाजन
  - क) छेडछाड आणि चेष्टामस्करी
  - ड) घरगुती हिसांचार कायदे

फक्त दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी

९. स्त्रीवादी म्हणजे काय? समाजवादी आणि आधुनिकतावादी स्त्रीवाद दृष्टीकोनांचे स्पष्टीकरण द्या.
१०. व्यक्तीगत कायदे म्हणजे काय? संपत्ती कायद्यांच्या संदर्भात हिंदू कायद्यांचे परिक्षण करा.

T . Y . B . A .
SOCIOLOGY
Social Theory
(Paper – IV)
{25th Oct 2016}

QP Code : 69709

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B.:** (1) **Attempt** any **five** questions.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

1. Write detailed notes :—
  - (a) Enlightenment and the French Revolution. 10
  - (b) Positivism and Law of three stages. 10
2. Elaborate on contribution of Marx to the following :—
  - (a) Theory of Class Struggle 10
  - (b) Dialectical and Historical materialism. 10
3. Examine in detail Durkheim's contribution with reference to —
  - (a) Division of labour 10
  - (b) Elementry forms of Religious Life. 10
4. Critically examine the contribution of Max Weber to the following theories —
  - (a) Sociology of Religion (India, China) 10
  - (b) Social Action, Power and Authority. 10
5. (a) Discuss Merton's Theory of Middle Range. 10
(b) Explain Parson's Theory of Social Action. 10
6. (a) Examine in detail the ideas of Alfred Schutz. 10
(b) Explain the concepts of ethnomethodology and phenomenology with suitable examples. 10
7. (a) Examine the main tenets of Critical Theory. 10
(b) Discuss Hebermas' critique of Science and Rationality. 10
8. (a) Examine in detail the theory of Strcturation, Agency and Actions by Antony Giddens. 10
(b) Discuss Gidden's view on Reconceptualizing institutions. 10
9. (a) Define post modernism. Discuss its meaning. 10
(b) Elaborate on Foucault's theory of Discourse. 10
10. Write short notes any **two** of the following :— 20
  - (a) Ideas of St. Simon
  - (b) Marx's concept of Alienation
  - (c) Theory of suicide
  - (d) Merton's Theory of Function.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) मराठी माध्यमाच्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. सविस्तर टिपण लिहा :-
  - (अ) प्रबोधनकाळ आणि फ्रेंच राज्यक्रांती १०
  - (ब) विज्ञानवाद व तीन अवस्थांचा सिद्धांत. १०
२. कार्ल मार्क्स यांचे योगदान पुढील संदर्भात स्पष्ट करा :-
  - (अ) वर्ग संघर्ष सिद्धांत १०
  - (ब) व्दंदात्मक भौतिकवाद व ऐतिहासिक भौतिकवाद. १०
३. डुरखिम यांच्या योगदानाचे पुढील घटकांच्या आधारे स्पष्टीकरण द्या :-
  - (अ) श्रमविभाजन १०
  - (ब) धार्मिक जीवनाच्या प्राथमिक पद्धती. १०
४. मॅक्स वेबर यांचे योगदानाचे पुढील घटकांच्या आधारे टिकात्मक परिक्षण करा :-
  - (अ) धर्माचे समाज शास्त्र (भारत, चीन) १०
  - (ब) सामाजिक क्रिया, सत्ता आणि अधिकार. १०
५. (अ) मर्टन यांच्या मध्यमस्तरीय सिद्धांताची चर्चा करा. १०
 (ब) पारसन्स यांचा सामाजिक क्रियेचा सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
६. (अ) अल्फ्रेड शूल्झ यांच्या विचारांचे परिक्षण करा. १०
 (ब) लोकोत्तर पद्धतीशास्त्र व मानववंशीयशास्त्र या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. १०
७. (अ) मूल्यमापनात्मक सिद्धांताच्या मुख्य तत्वांचे परिक्षण करा. १०
 (ब) हेबरमास यांच्या विज्ञानाची चिकित्सा व तार्किकतेसंबंधीच्या विचारांची चर्चा करा. १०
८. (अ) गिडींगज यांच्या रचनाकरण, संस्था व कृती सिद्धांताचे स्पष्टीकरण द्या. १०
 (ब) गिडींगज यांचे संस्थांच्या पुनसंकल्पीकरणावरचे विचार याची चर्चा करा. १०
९. (अ) आधुनिकोत्तरवादाची व्याख्या सांगून त्याच्या अर्थाची चर्चा करा. १०
 (ब) फुको यांच्या संभाषणात्मकभरीच्या सिद्धांताची चर्चा करा. १०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
  - (अ) सेंट सीमांचे विचार
  - (ब) मार्क्स यांची परात्मतेची (अलगीकरणाची) संकल्पना
  - (क) आत्महत्येचा सिद्धांत
  - (ड) मर्टन यांचा कार्यवादी सिद्धांत.

T . Y . B . A .
SOCIOLOGY
Sociology of Work
(Paper – V)
{26th Oct 2016 }

QP Code : 69809

(3 Hours)

[Total Marks :100]

Note: 1) Attempt any five questions
2) All questions carry equal marks (20 marks only)

1. With reference to sociology of work, Explain :-
  - a) Attributes, skills and qualities of an entrepreneur.
  - b) Characteristics of Industry.
2. Write a critique on pluralistic of industrialism
3. Explain the meaning of ' Motivation'. Discuss the following theories of motivation:-
  - a) Maslow's theory of self Actualization.
  - b) Theories of McClelland and Vroom
4. Highlight the important features of Human Relations in management.
5. Examine the nature and characteristics of Informal Sector
6.
  - a) Analyse the characteristics of agricultural labour in India
  - b) Outline the problems of rural indebtedness and farmer's suicide in India.
7.
  - a) Define 'Industrial Relations' and explain its Characteristics.
  - b) Briefly explain the mechanisms for the settlement of Industrial Disputes.
8. Examine the role of collective bargaining in maintaining harmonious industrial relations.
9. Explain the impact of Globalization with reference to voluntary Retirement scheme (VRS) in India
10. Write **short notes** on **any 2** of the following:
  - a) Types of work
  - b) Small scale and cottage industries
  - c) Causes and effects of child labour
  - d) Trade Unions.

[TURN OVER]

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

सुचना : १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २० गुण)

३) मराठी माध्यमांच्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका आवश्यक पहावी.

१. कामाच्या समाजशास्त्राच्या संदर्भात खालील स्पष्ट करा.

अ) उद्योजकाचे गुण, वर्तन व कौशल्य

ब) उद्योगाची वैशिष्ट्ये

२. औद्योगिकवादातील अनेकवाद (Pluralistic) ह्यावर टीका लिहा.

३. प्रेरणेचा अर्थ स्पष्ट करा. प्रेरणेसंबंधीच्या खालील सिद्धांताची चर्चा करा.

अ) मॅस्लोचा स्व-आत्मपूर्तीचा सिद्धांत

ब) मॅकलॅन्ड आणि ह्यूमचा सिद्धांत

४. व्यवस्थापनातील मानवी संबंध ह्याच्या महत्वाच्या वैशिष्ट्यांवर प्रकाश टाका.

५. अनौपचारिक क्षेत्राच्या स्वरूप आणि वैशिष्ट्यांचे परिक्षण करा.

६. अ) भारतातील शेतमजुरांच्या वैशिष्ट्याचे विश्लेषण करा.

ब) भारतातील ग्रामिण कर्जबाजारीपणा व शेतकरी आत्महत्या ह्या समस्यांची रुपरेखा द्या.

७. अ) औद्योगिक संबंध म्हणजे काय ते सांगून, त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) औद्योगिक संघर्ष मिटविण्याच्या विविध मार्ग थोडक्यात सांगा.

८. औद्योगिक संबंधात सलोखा राखण्यासाठी सामुहिक सौदेबाजीची भूमिका स्पष्ट करा.

९. जागतिकीकरणाचा प्रभाव भारतातील स्वेच्छा निवृत्त योजनेच्या संदर्भात स्पष्ट करा.

१०. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.

अ) कामाचे प्रकार

ब) लघुउद्योग आणि हस्तउद्योग

क) बालकामगारांची कारणे व परिणाम

ड) कामगार संघटना

T . Y . B . A .
SOCIOLOGY
Gender and Society
(Paper – VI)
{ 27th Oct 2016 }

QP Code : 69938

For Regular Students]

(2 ½ Hours)

[Total Marks :80

- N.B. : (1) Attempt any four questions from Q. no. 1 to 8
(2) All questions carry **equal** marks.

For IDOL Students]

(3 Hours)

[Total Marks :100

- N.B. : (1) Answer **any four** questions from Q. no. 1 to 8
(2) Answer **one** more question from Q. no. 9 to 10
(3) In **all** answer **five** questions.
(4) All questions carry **equal** marks

1. Discuss feminist position on the following concept :-
  - (a) Sex and Gender
  - (b) Public Private Dichotomy
2. What is feminism? Discuss liberal and Socialist feminism.
3. Elaborate on the major campaigns within the contemporary feminist movement.
4. Explain different forms of violence faced by women within and between the communities.
5. What is gendered definition of work? Explain the nature of men's and women's work in formal and informal sector with suitable examples.
6. Discuss the debates on 33% reservation for women in Parliament.
7. Examine the Sameness Versus difference debate.
8. Write short notes on **any two** of the following :
  - (a) Patriarchy
  - (b) Wage differential
  - (c) Eveteasing
  - (d) Substantial Equality
9. Explain Radical and Post-modern feminist.
10. Discuss the feminists critique of the Indian legal system with suitable examples.

KQ-Con. 3486-16.

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी)

(2 ½ तास)

(गुण ८०)

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ ते ८ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी) (३ तास)

(गुण १००)

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ ते ८ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (२) प्रश्न क्र. ९ ते १० पैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.
 (३) एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
 (४) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)
 (५) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पाहावी.

१. खालील संकल्पनांवर स्त्रीवादीच्या परिस्थितीची चर्चा करा.
 (अ) लिंग आणि लिंगभाव
 (ब) खाजगी व सार्वजनिक विभाजन
२. स्त्रीवाद म्हणजे काय? उदारमतवादी व समाजवादी स्त्रीवादाची चर्चा करा.
३. वर्तमानकालीन स्त्रीवादी चळवळीतील प्रमुख प्रश्नांचे स्पष्टीकरण द्या.
४. स्त्रियांना स्वतःच्या समाजात व मोठ्या समाजामध्ये कोणत्या विविध प्रकारांच्या हिंसाचाराला सामोरे जावे लागते त्याचे स्पष्टीकरण द्या.
५. लिंगभावात्मक कामाची व्याख्या काय? स्त्री-पुरुष कामाचे औपचारिक व अनौपचारिक क्षेत्रात असणारे स्वरूप सोदाहरण स्पष्ट करा.
६. लोकसभेत ३३ टक्के स्त्रियांच्या आरक्षण विधेयकावर असलेल्या विविध विवादांवर चर्चा करा.
७. समानता विरुद्ध भेदाच्या/ चर्चेचे परिक्षण करा.

८. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-

- (अ) पुरुषसत्ताक
- (ब) वेतनातील तफावत
- (क) चेष्टामस्करी
- (ड) भरीव एकता (substantional equality)

(फक्त दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी)

९. जहालमतवादी आणि आधुनिकोत्तरवादी स्त्रीवादाचे स्पष्टीकरण करा.

१०. स्त्रीवादांची भारतीय कायदा पद्धतीवरील टीकेचे सोदाहरणासहित चर्चा करा.

T.Y.B.A.
SOCIOLOGY
Urban Sociology
(Paper – VII)
{ Oct 2016 }

QP Code : **70620**

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any **five** questions.
(2) All questions carry **equal** marks.

1. Examine the contributions of traditional or contemporary theorist to urban sociology.
2. Discuss the case study of Mumbai or Bangalore in relation to the urban social structure.
3. Trace the history of urbanisation in India since the colonial period.
4. Elaborate the suburbanisation and satellite cities as two dimensions of urban growth.
5. Describe the nature of urban growth with reference to migration and global city.
6. Discuss the emergence features and problems of slums.
7. What is dualistic labour system ? Discuss their advantages and disadvantages.
8. Discuss the problems related to urban transport and the policies to deal with this crisis.
9. Elaborate on the institutional arrangements and new planning process for the city of Mumbai.
10. Write short notes on **any two** :-
  - (a) Water Crisis
  - (b) Leisure time activities.
  - (c) Urban planning
  - (d) Urban violence.

[TURN OVER

QP Code : 70620

2

(मराठी रूपांतर)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. नागरी समाजशास्त्राला पारंपारिक किंवा समकालीन सिद्धांतांनी दिलेल्या योगदानाची चर्चा करा.
२. मुंबई किंवा बेंगलोरच्या अनुशंगाने नागरी सामाजिक संरचनांच्या व्यष्टी अध्ययनाची चर्चा करा.
३. ब्रिटीशकालीन भारतातील शहरीकरणाच्या इतिहासावर भर देऊन स्पष्ट करा.
४. शहरवृद्धीच्या दोन बाजू म्हणून उपनागरीकरण आणि उपग्रह शहरे यांचे वर्णन करा.
५. शहरवाढीच्या स्वरूपाचे वर्णन, स्थलांतर आणि जागतिक शहरासंदर्भात करा.
६. झोपडपट्टीची निर्मिती (उगम) वैशिष्ट्ये आणि समस्यावर चर्चा करा.
७. बहुविध (ड्युअलिस्टिक) कामगार म्हणजे काय? त्याच्या गुण-दोषाची चर्चा करा.
८. शहरातील वाहतुकीशी संबंधित प्रश्नांची चर्चा करा आणि हा संघर्ष सोडविण्यासाठी कोणते नियम आहेत ते सांगा.
९. मुंबई शहरासाठी नविन नियोजन प्रक्रिया आणि संस्थीकृत व्यवस्थेचे परिक्षण करा.
१०. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.
  - (अ) पाणी संघर्ष
  - (ब) वेळ विश्रांती क्रिया
  - (क) नगर नियोजन
  - (ड) शहरी हिंसक कृत्ये

T . Y . B . A .
SOCIOLOGY
Sociology of Human
Resource Development
(Paper – VIII)
{ Oct 2016 }

QP Code : **70614**

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) **Attempt** any **five** questions.
(2) All questions carry **equal** marks.

1. Explain the term human resource development. Discuss the need, scope and functions of human resource development. **20**
2. Examine the various qualities and functions of human resource development manager. **20**
3. Explain the meaning of human relations. Discuss the importance and objectives of human relations. **20**
4. Define leadership. Discuss the qualities, skills and functions of an effective leader. **20**
5. Define organization. Discuss the characteristics and main features of formal and informal organization. **20**
6. Discuss the importance, characteristics and various dimensions of organizational culture. **20**
7. What is the meaning of organizational development? Discuss its need and give the characteristics and goals of organizational development. **20**
8. Why do we need human resource planning? Examine the techniques of demand and supply forecasting. **20**
9. Evaluate the various measures adopted by the organization to maintain good health of the employees. **20**
10. Write short notes on **any two** **20**
  - (a) Line and Staff structure.
  - (b) Education and development.
  - (c) Training.
  - (d) TQM (Total Quality Management)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पाहावी.

१. मानव संसाधन विकास ही संकल्पना स्पष्ट करा. त्याची गरज, व्याप्ती आणि कार्याची चर्चा करा. २०
२. मानव संसाधन विकास व्यवस्थापकाची विविध पात्रता आणि कार्ये यांचे परिक्षण करा. २०
३. 'मानवी संबंध' या विषयी तुम्हाला काय माहिती आहे? मानवी संबंधाचे स्वरूप, महत्त्व आणि उद्दिष्ट्ये या बाबत चर्चा करा. २०
४. नेतृत्वाची व्याख्या द्या. प्रभावी नेतृत्वाचे गुण, पात्रता आणि कार्यावर चर्चा करा. २०
५. संघटनाची व्याख्या द्या. औपचारिक आणि अनौपचारिक संघटनांच्या प्रमुख वैशिष्ट्यावर चर्चा करा. २०
६. संघटनात्मक संस्कृतीचे महत्त्व आणि मार्ग (दिशा) याबाबत चर्चा करा. २०
७. संघटनात्मक विकासाचा अर्थ सांगा. संघटनात्मक विकासाच्या गरजांची चर्चा करा. व त्याचे मुलभूत वैशिष्ट्ये व उद्दिष्ट्ये द्या. २०
८. मानवी संसाधना नियोजनाची आपणास का गरज असते? मागणी आणि पुरवठा अंदाज यांच्या तंत्राचे परिक्षण करा. २०
९. कर्मचाऱ्यांच्या उत्तम आरोग्यासाठी विविध संघटनांकडून स्वीकारलेल्या उपयोगांचे मूल्यमापन करा. २०
१०. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा. २०
  - (अ) लाईन आणि स्टाफ रचना/सरचना
  - (ब) शिक्षण आणि विकास
  - (क) प्रशिक्षण
  - (ड) सर्वांगीण गुणवत्ता व्यवस्थापन

T . Y . B . A .
SOCIOLOGY
Research Methodology
(Paper – IX)
{ Oct 2016 }

QP Code : **70199**

For Regular Students
For IDOL Students

(2½ Hours)
(3 Hours)

[Total Marks : 80
[Total Marks : 100

For Regular students :-

- N. B. :** (1) Attempt any **four** questions from question No. 1 to 8.
(2) **All** questions carry **equal** marks. (20 marks each)
(3) Use of simple calculators is allowed.

For IDOL students :-

- (1) Attempt any **four** questions from question No. 1 to 8.
(2) Attempt any **one** question from question No. 9 to 10.
(2) **All** questions carry **equal** marks.
(3) In all attempt **five** question.

1. What do you understand by social research? Discuss positivistic perspectives insocial research.
2. Analyze the significance and limitations of historical approach in social research.
3. What is an interview? Discuss the process of conducting interview for collecting data.
4. Discuss the significance of case study as an approach to social research.
5. What is sampling? Discuss briefly all the methods of probability sampling.
6. (a) Explain median and mode as measures of central tendency.
(b) Compute median & mode for the following data

Class	Frequency
35-40	13
45-50	16
50-55	41
55-60	27
60-65	18
65-70	25
	<hr/>
	N=140

OR

[TURN OVER

6. Explain the following with graphs and diagrams :-

- (a) Histogram
- (b) Frequency curve
- (c) Bar diagrams
- (d) Ogive

7. (a) What is standard deviation? What are its merits & demerits
(b) Compute standard deviation for the following data

Class	Frequency
30-40	04
40-50	15
50-60	35
60-70	20
70-80	18
80-90	06
90-100	02
	<hr/>
	N=100

8. Write short notes on any two of the following :-

- (a) Content analysis
- (b) Sociometry
- (c) Experimental design
- (d) Action research

9. Distinguish in detail between participation observation and ethnography.

10. What is meant by tabulation of data? Discuss the principles and different types of tables.

[TURN OVER

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

(२½ तास)

[एकूण गुण : ८०

दूरस्थ व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ ते ८ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) साधा कॅल्युलेटर वापरास परवानगी आहे.

दूरस्थ व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी

सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ ते ८ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

(२) प्रश्न क्र. ९ व १० पैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(४) सर्व मिळून पाच प्रश्न सोडवा.

(५) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका आवश्यक पहावी.

१. सामाजिक संशोधनाबद्दल तुम्हाला काय माहिती आहे? सामाजिक संशोधनातील वस्तुनिष्ठ दृष्टीकोणाची चर्चा करा.
२. सामाजिक शास्त्रातील संशोधनातील ऐतिहासिक पद्धती दृष्टीकोनाचे महत्त्व आणि मर्यादा संबंधी स्पष्टीकरण द्या.
३. मुलाखत म्हणजे काय? माहिती संकलनासाठी मुलाखतीचे आयोजन ह्या प्रक्रियेची चर्चा करा.
४. सामाजिक संशोधनातील एक दृष्टिकोण म्हणून व्यष्टी अध्ययन पद्धतीचा महत्त्वावर चर्चा करा.
५. नमुना म्हणजे काय? संभाव्या नमुना पद्धतीची थोडक्यात चर्चा करा.
६. (अ) केंद्रीय प्रकृतीचे मापक म्हणून मध्यगा आणि बहुलक स्पष्ट करा.
(ब) खालील माहितीतले मध्यगा आणि बहुलक पूर्ण करा.

वर्ग	वारंवारिता
३५-४०	१३
४५-५०	१६
५०-५५	४१

[TURN OVER

५५-६०	२७
६०-६५	१८
६५-७०	२५
	<hr/>
	N=140

किंवा

६. खाली दिलेल्या घटकाची आकृती आणि आलेख काढा :-

- (अ) हिस्टोग्राम
- (ब) बहुभुजा चक्र
- (क) स्तंभ लेखन
- (ड) ओगीव

७. (अ) प्रमाण विचलक म्हणजे काय? त्याचे गुण दोष सांगा.
(ब) खालील माहितीच्या आधारे प्रमाण विचलक पूर्ण करा

वर्ग	वारंवारिता
३०-४०	०४
४०-५०	१५
५०-६०	३५
६०-७०	२०
७०-८०	१८
८०-९०	०६
९०-१००	०२
	<hr/>
	N=100

८. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-

- (अ) आशय विश्लेषण
- (ब) सामाजिक निती
- (क) प्रायोगिक आराखडा
- (ड) कृती आराखडा

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी

९. सहभागी निरीक्षण पद्धती आणि नैतिकवाद यावर सविस्तर फरक सांगा.

१०. माहितीचे सारणीकरण म्हणजे काय? माहिती पासून सारणी तयार करताना कोणती तत्त्वे ध्यानात घेणे गरजेचे आहे.

T .Y .B .A.
PSYCHOLOGY
Psychological Testing and Statistics
(Paper – IV)
{17th Oct 2016}

QP Code : **69744**

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Questions Numbers **1** and **10** are compulsory
(2) Attempt **any two** questions out of the remaining from **each** section.
(3) Attempt **six** questions in **all**.
(4) Both the sections should be written in the **same** answer book
(5) Use of simple calculator is allowed. **Each** step of calculation should be clearly written in the answer book
(6) **Figures** to the **right** indicate full marks.
(7) Graph paper will be provided

SECTION -I

1. Define the term psychological testing and assessment and discuss the following 'Types of Norms' **18**
  - (a) Age Norms
  - (b) Local Norms
  - (c) Percentile Norms
  - (d) National Norms
  - (e) Subgroup Norms.
2. Briefly explain the concept of test reliability and discuss Split-half reliability and inter scorer reliability. **16**
3. Define validity and explain criterion validity with reference to characteristics of a criterion and concurrent validity. **16**
4. What is item analysis? Discuss Item Analysis with reference to item difficulty index and item reliability index **16**
5. (a) Describe WAIS -IV as a measure of intelligence. **8**
(b) Describe Rorschach Inkblot Test. **8**

[TURN OVER]

SECTION II

6. (a) Compare histogram and polygon as graphic representations of data. 3
 (b) Arrange the following scores in a frequency distribution 10

85	45	50	66	64	73	74	84
55	75	70	76	65	78	61	65
65	80	67	69	87	67	79	71
60	64	66	61	59	63	68	67
71	68	64	54	54	83	72	89

N=40

6. (c) Plot a histogram for the above table. 3
 7. (a) Evaluate the median as a measure of Central Tendency. 3
 (b) Calculate the Mean, Median and Mode for the following distribution. 13

CI	F
125-127	2
122-124	3
119-121	4
116-118	4
113-115	9
110-112	6
107-109	5
104-106	4
101-103	3
	N=40

8. (a) Describe Standard Deviation as a measure of variability. 3

[TURN OVER]

(b) Calculate the Quartile, Deviation for the following distribution.

9

CI	F
70-74	3
65-69	4
60-64	7
55-59	12
50-54	10
45-49	9
40-44	8
35-39	7
	N=60

(c) Calculate the P80 And PR of 46 for the table given in 8b.

4

9. Write short notes on **any four** of the following :-

16

(a) Probability	(b) T score and stanine
(c) Skewness	(d) Kurtosis
(e) Normal Curve	(f) Z score

10. (a) What are the uses of Correlation?

4

(b) Calculate the correlation for the following set of Scores by the Rank Difference Method.

13

X	Y
160	186
148	174
152	172
132	162
130	168
144	171
152	174
140	174
105	148
125	168

(c) Interpret your answer

1

QP Code : 69744

4

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ आणि १० अनिवार्य आहेत.
(२) प्रत्येक विभागातील उर्वरित प्रश्नांपैकी दोन प्रश्न सोडवा.
(३) एकूण सहा प्रश्न सोडवा.
(४) दोनही विभाग एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
(५) साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे. गणितीय/सांख्यिकीय प्रक्रियेला सर्व पायऱ्या स्पष्ट लिहा.
(६) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
(७) आलेख कागद पुरविला जाईल.

विभाग - १

१. मानसशास्त्रीय चाचणी व मूल्यनिर्धारणाची व्याख्या द्या. आणि खालील नितीमूल्ये (नॉर्मस्) १८ प्रकारांची चर्चा करा.
(अ) वय नितीमूल्ये (नॉर्मस्)
(ब) स्थानिक नितीमूल्ये (नॉर्मस्)
(क) शततमक नितीमूल्ये (नॉर्मस्)
(ड) राष्ट्रीय नितीमूल्ये (नॉर्मस्)
(इ) उपगट/समुह मानदंड (नॉर्मस्)
२. कसोटी विश्वासाहतेची संकल्पना संक्षिप्त स्पष्ट करा, आणि अर्धखंडीत विश्वासाहता व अंतर- १६ गुणांकन विश्वासाहतेची चर्चा करा.
३. वैधतेची/यथार्थतेची व्याख्या द्या. निकषासंबंधीत यथार्थता गुणवैशिष्ट्यांच्या संदर्भासह विशद १६ करा. आणि कॉनकरंट यथार्थता विशद करा.
४. घटक विश्लेषण म्हणजे काय? घटक काठिण्य निर्देशांक व घटक विश्वासाहता निर्देशांक विविध १६ संदर्भासह स्पष्ट करा.
५. (अ) बुद्धीमापनातील WAIS-IV विशद करा. ८
(ब) रोशाच्या शाईच्या डागाची चाचणी विशद करा. ८

[TURN OVER]

विभाग - २

६. (अ) प्रदत्त/ माहितीला आलेखाद्वारे प्रदर्शित करणाऱ्या वारंवारिता बहुभूज आलेख व जोडस्तंभ ३
आलेखाची तुलना करा.
- (ब) खालील सुट्या प्राप्तांकाद्वारे वारंवारिता विभाजन सारणी तयार करा. १०

८५	४५	५०	६६	६४	७३	७४	८४
५५	७५	७०	७६	६५	७८	६१	६५
६५	८०	६७	६९	८७	६७	७९	७९
६०	६४	६६	६१	५९	६३	६८	६७
७१	६८	६४	५४	५४	८३	७२	८९

N=४०

- (क) वरील वितरणाचा जोडस्तंभालेख काढा. ३

७. (अ) केंद्रीय प्रवृत्तीच्या परिणामातील मध्यांकाचे मूल्यांकन करा. ३
- (ब) खालील वितरणाचा मध्यमान, मध्यांक व बहुलक काढा. १३

वर्गांतर	वारंवारिता
१२५-१२७	२
१२२-१२४	३
११९-१२१	४
११६-११८	४
११३-११५	९
११०-११२	६
१०७-१०९	५
१०४-१०६	४
१०१-१०३	३

N=४०.

[TURN OVER

८. (अ) विचलनशिलततेच्या परिणामातील प्रमाण विचलन विशद करा.
 (ब) खालील वितरणाचा चतुर्थक विचलन (QD) काढा.

३
९

वर्गांतर	वारंवारिता
७०-७४	३
६५-६९	४
६०-६४	७
५५-५९	१२
५०-५४	१०
४५-४९	९
४०-४४	८
३५-३९	७
	N=६०

४

(क) वरिल वितरणाचा $P_{८०}$ व ४६ चा PR काढा. (८ ब च्या आधारे)

९. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

(अ) संभाव्यता (ब) टी गुणांक व स्टानाईन (क) स्क्यूनेस
 (ड) कटॉसिस (इ) प्रसामान्य वक्र (फ) झेड गुणांक

४

१०. (अ) सहसंबंधाचे उपयोग कोणते?

१३

(ब) खालील संचाचा श्रेणी अंतर पद्धतीने सहसंबंध काढा.

क्ष	य
१६०	१८६
१४८	१७४
१५२	१७२
१३२	१६२
१३०	१६८
१४४	१७९
१५२	१७४
१४०	१७४
१०५	१४८
१२५	१६८

(क) आपल्या उत्तराचे /सहसंबंधाचे स्पष्टीकरण द्या

१

T . Y . B . A .
PSYCHOLOGY
Abnormal Psychology
(Paper – V)
{18th Oct 2016 }

QP Code : **69831**

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt questions from **one** of the following options.

(a) Attempt any **two** questions from question no. 1 and any **three** questions from question no. 2 to question no. 8.

(b) Attempt any **five** questions from question no. 2 to question no. 8.

(2) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. (a) Describe the characteristics, theories and treatment of gender identity disorder. 20
- (b) Explain dementia caused by other conditions. 20
- (c) Discuss the characteristics , theories and treatment of specific phobia. 20
2. Discuss the biological, psychological, and sociocultural causes of abnormality. 20
3. Describe the humanistic perspective in understanding abnormality. 20
4. Discuss other dissociative disorders and its theories and treatment. 20
5. Describe the characteristics of different types of depression. 20
6. Explain psychological and sociocultural perspectives of schizophrenia. 20
7. Write short notes on any **four** of the following :— 20
  - (a) Histrionic personality disorder
  - (b) Paranoid personality disorder
  - (c) Schizotypal personality disorder
  - (d) Avoidant personality disorder
  - (e) Dependent personality disorder
  - (f) Obsessive compulsive disorder.
8. Discuss the characteristics, theories and treatment of intermittent explosive disorder and internet addiction. 20

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) खालीलपैकी कोणत्याही एका पध्दतीने प्रश्न सोडवा.

(अ) प्रश्न क्र. १ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्र. २ ते प्रश्न क्र. ८ मधून कोणतेही आणखीन तीन प्रश्न सोडवा.

(ब) प्रश्न क्र. २ ते प्रश्न क्र. ८ मधून कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. (अ) लिंगभान ओळख विकृतीची वैशिष्ट्ये, सिध्दान्त व उपचार यांचे वर्णन करा. २०
- (ब) अन्य परिस्थितीमुळे निर्माण होणारी मस्तिष्क विकृती स्पष्ट करा. २०
- (क) विशिष्ट भयव्याकुलतेची वैशिष्ट्ये, सिध्दान्त व त्यावरील उपचार यांची चर्चा करा. २०
२. अपसामान्यतेच्या जैविक, मानसशास्त्रीय व समाजसांस्कृतिक कारणांची चर्चा करा. २०
३. अपसामान्यता समजावून घेण्यातील मानवतावादी दृष्टिकोनाचे वर्णन करा. २०
४. अन्य वियोजित विकृतींची त्यावरील सिध्दान्त व उपचार यांसह चर्चा करा. २०
५. खिन्नतेच्या वेगवेगळ्या प्रकारांमधील वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा. २०
६. छिन्नमनस्कतेवरील मानसशास्त्रीय व समाजसांस्कृतिक दृष्टिकोन स्पष्ट करा. २०
७. संक्षिप्त टिपा लिहा. (खालीलपैकी कोणत्याही चार) २०
  - (अ) उन्मादित व्यक्तिमत्व विकृती
  - (ब) संशयविक्षोभित व्यक्तिमत्व विकृती
  - (क) स्किझोटाईपल व्यक्तिमत्व विकृती
  - (ड) वर्जनात्मक व्यक्तिमत्व विकृती
  - (इ) परावलंबी व्यक्तिमत्व विकृती
  - (ई) अनिवार्य विचार व कृतिप्रधान व्यक्तिमत्व विकृती
८. अधुनमधून घडणारी प्रक्षोभक वर्तनविषयक विकृती व इंटरनेट व्यसनासक्ती यांची वैशिष्ट्ये, सिध्दान्त व त्यावरील उपचार यांची चर्चा करा. २०

T . Y . B . A .
PSYCHOLOGY
Industrial and Organizational Psychology
(Paper – VI)
{ 19th Oct 2016 }

QP Code : **69849**

For Regular Students]

(2 ½ Hours)

[Total Marks :80

For IDOL Students]

(3 Hours)

[Total Marks :100

- N.B. :** (1) Figures to the right indicate full marks.
(2) All answers should be written in the same answer book.

For Regular Students

Attempt Q. No. 1 for 40 marks and any two more questions form Q. no. 2 to Q. no. 6.

OR

Attempt **any four** questions from Q. no. 2 to Q. no. 6.

For IDOL Students

Follow the same instruction as given above and also attempt Q. no. 7 which is compulsory for IDOL.

1. Answer **any two** of the following :- 40
  - (a) Discuss in detail the recruitment process.
  - (b) Discuss performance appraisal methods for managers.
  - (c) Explain individual differences in responding to stress.
2. Discuss on- the -job training, behaviour modification and job rotation as training methods 20
3. Discuss the characteristics of successful leaders. 20
4. Explain Need Hierarchy theory and Motivator Hygiene Theory of motivation. 20
5. Elaborate on Technological change and Organizational structure. 20
6. Write short notes on **any four** of the following :- 20
  - (a) Surveys Public Opinion Polls.
  - (b) Types of Advertising Appeals
  - (c) Sex in Ads
  - (d) Brand Placement
  - (e) Product pricing
  - (f) Advertising to Children and Teens

[TURN OVER]

Only For IDOL Students

7. Write short notes on **any four** of the following :-

20

- (a) 360 degree feedback
- (b) Job Rotation
- (c) Role of power
- (d) Types of commitment
- (e) High involvement management
- (f) Work Overload and Underload.

(मराठी रूपांतर)

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी) (2 ½ तास)

(गुण ८०

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी) (३ तास)

(गुण १००

सूचना : (१) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(२) सर्व प्रश्नांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.

(३) ही प्रश्नपत्रिका नवीन अभ्यासक्रमासाठी आहे व नियमित विद्यार्थ्यांनीच सोडवावी.

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

(४) प्रश्न क्र.१ हा ४० मार्कांसाठी सोडवा. व प्रश्न क्र. २ ते ६ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

किंवा

(४) प्रश्न क्र.२ प्रश्न क्र. ६ मधून कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी

(५) नियमित विद्यार्थ्यांसाठी असलेल्या सूचनांशिवाय प्रश्न क्र. ७ वा हा फक्त दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांनी सोडवावा.

(एकूण पाच प्रश्न सोडवा)

[TURN OVER]

१. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. ४०
- (अ) कर्मचारी निवडणूक प्रक्रियेची सविस्तर चर्चा करा.
(ब) व्यवस्थापकांसाठी कार्यमूल्यांकन पद्धतीचे वर्णन करा.
(क) तणावाला प्रतिसाद देण्यात व्यक्तिभिन्नता स्पष्ट करा.
२. कामाच्या जागी प्रशिक्षण, वर्तन परिवर्तन आणि वेगवेगळ्या कामावर फिरवणे या प्रशिक्षण पद्धतींची चर्चा करा. २०
३. यशस्वी नेत्याच्या गुणधर्मांची चर्चा करा. २०
४. प्रेरणेची गरजेश्रेणी सिद्धांत आणि प्रेरक -आरोग्य सिद्धांताचे वर्णन करा. २०
५. तांत्रिक बदल आणि संघटना रचना यांची तपशीलवार माहिती द्या. २०
६. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) २०
- (अ) सर्वेक्षण आणि लोकमत मोजणी
(ब) विज्ञापनाचे प्रकार
(क) Sex in advertisement.
(ड) वस्तूची गुंडाळणी (product packaging)
(ई) वस्तूची किंमत
(इ) लहान मुले व तरूणांसाठी जाहिरात

फक्त दूरस्थ आणि मुफ्त अध्ययन विद्यार्थ्यांसाठी

७. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) २०
- (अ) मूल्यांकनासाठी ३६०° पश्चभरण
(ब) विविध कार्यावर फिरवणी
(क) सत्तेची भूमिका
(ड) संघटना बांधिलकीचे प्रकार
(ई) उच्च गुंतवणूक व्यवस्थापन
(इ) कामाचा अतीभार आणि कमी भार

T . Y . B . A .
PSYCHOLOGY
Psychological Testing and Statistics
(Paper – IV)
{25th Oct 2016}

QP Code : 69745

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Questions Numbers 1 and 10 are compulsory
(2) Attempt **any two** questions out of the remaining from **each** section.
(3) Attempt **six** questions in **all**.
(4) Both the sections should be written in the **same** answer book
(5) Use of simple calculator is allowed. **Each** step of calculation should be clearly written in the answer book
(6) **Figures to the right** indicate full marks.
(7) Graph paper will be provided

SECTION -I

1. Describe the concept of Testing and Assessment. Discuss different tools used for assessment. 18
2. What is Test Reliability? Describe Test-Retest reliability and Kuder Richardson method of Reliability? 16
3. Define Test validity. Discuss in detail Criterion Related validity. 16
4. Explain the Procedure of determining. 16
  - (i) Item difficulty Index
  - (ii) Item discrimination Index
5. (a) Discuss the Administration, Scoring and interpretation of Stanford Binet-5th edition 8
(b) Describe TAT. 8

SECTION II

6. (a) Compare histogram and polygon as graphic representations of data. 3
 (b) Arrange the following scores in a frequency distribution table. 10

36	39	46	56	30	28	25	20	18	23
10	18	13	15	17	36	30	39	37	40
43	42	48	50	60	50	52	39	28	36
33	57	58	60	46	47	49	58	59	16

N=40

6. (c) Draw Histogram for above distribution 3
7. (a) Describe median as a measure of Central Tendency. 3
 (b) Calculate the Mean, Median and Mode for the following distribution. 13

CI	F
90-99	3
80-89	5
70-79	7
60-69	9
50-59	11
40-49	11
30-39	8
20-29	6
10-19	4
0-09	2

N=66

3

8. (a) Evaluate standard Deviation as a Measure of variability. 3
 (b) Calculate Quartile Deviation for the following Distribution 9

CI	F
61-65	2
56-60	4
51-55	6
46-50	9
41-45	12
36-40	13
31-35	10
26-30	6
21-25	3
16-20	1

N=66

- (c) Calculate P_{39} and PR of 61 for above distribution. 4
9. Write short notes on **any four** of the following :- 16
- (a) 'Z' Score   (b) Probability
 (c) 'T' Score   (d) Kurtosis
 (e) Stanine   (f) Skewness

10. (a) Describe types of Correlation 4
 (b) Calculate the rank order correlations for the following set of scores. 13

Set.I	Set II
168	87
136	89
142	39
139	48
170	60
176	76
169	70
142	37
140	50
156	46

- (c) Interpret your answer 1

QP Code : 69745

4

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ आणि १० अनिवार्य आहेत.
(२) प्रत्येक विभागातील उर्वरित प्रश्नांपैकी दोन प्रश्न सोडवा.
(३) एकूण सहा प्रश्न सोडवा.
(४) दोनही विभाग एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
(५) साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे. गणितीय/सांख्यिकीय प्रक्रियेला सर्व पायऱ्या स्पष्ट लिहा.
(६) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
(७) आलेख कागद पुरविला जाईल.

विभाग - १

१. मानसशास्त्रीय चाचणी व मूल्यनिर्धारण संकल्पना स्पष्ट करा. मूल्यनिर्धारणासाठी उपयोगात येणाऱ्या विविध साधनांची चर्चा करा. १८
२. कसोटीची विश्वासाहता म्हणजे काय? चाचणी-पुनरचाचणी विश्वासाहता आणि कुडर रिचर्डसन विश्वासाहता पद्धती विशद करा. १६
३. कसोटी यथार्थता व्याख्या द्या. निकषांसंबंधीत यथार्थतेची चर्चा करा. १६
४. खालील पद्धती प्रक्रिया स्पष्ट करा. १६
(१) घटक काठिण्य निर्देशांक
(२) घटक भेदविकॉत निर्देशांक
५. (अ) स्टॅनफोर्ड बिनेच्या पाचव्या आवृत्तीचे व्यवस्थापन, गुणांकन व अर्थविवरण विशद करा. ८
(ब) TAT- विशद करा. ८

विभाग - २

६. (अ) प्रदत्त/ माहितीला आलेखाद्वारे प्रदर्शित करणाऱ्या वारंवारिता बहुभूज आलेख व जोडस्तंभ आलेखाची तुलना करा. ३
- (ब) खालील सुट्या प्राप्तांकाद्वारे वारंवारिता विभाजन सारणी तयार करा. १०

३६	३९	४६	५६	३०	२८	२५	२०	१८	२३
१०	१८	१३	१५	१७	३६	३०	३९	३७	४०
४३	४२	४८	५०	६०	५०	५२	३९	२८	३६
३३	५७	५८	६०	४६	४७	४९	५८	५९	१६

N=४०

- (क) वरील वितरणाचा जोडस्तंभालेख काढा. ३
७. (अ) केंद्रीय प्रवृत्तीच्या मध्यांकाचे स्पष्टीकरण द्या. ३
- (ब) खालील वितरणाचा मध्यमान, मध्यांक व बहुलक काढा. १३

वर्गांतर	वारंवारिता
९०-९९	३
८०-८९	५
७०-७९	७
६०-६९	९
५०-५९	११
४०-४९	११
३०-३९	८
२०-२९	६
१०-१९	४
०-०९	२
	N=६६

८. (अ) विचलनशिलततेच्या परिणामातील प्रमाण विचलन स्पष्ट करा.
 (ब) खालील वितरणाचा चतुर्थक विचलन (QD) काढा.

३
९

वर्गांतर	वारंवारिता
६१-६५	२
५६-६०	४
५१-५५	६
४६-५०	९
४१-४५	१२
३६-४०	१३
३१-३५	१०
२६-३०	६
२१-२५	३
१६-२०	१

N=६६

- (क) वरिल वितरणाचा P_{33} आणि ६१ चा PR काढा.

४

९. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

१६

- (अ) Z गुणांक (ब) T गुणांक (क) कटोसिस
 (ड) संभाव्यता (इ) संभाव्यता (फ) स्कुनेस

- १०.(अ) सहसंबंधाचे प्रकार विशद करा.

४

- (ब) खालील गुणांकाच्या संचाचा श्रेणी अंतर पद्धतीने सहसंबंध काढा

१३

सच १	सच २
१६८	८७
१३६	८९
१४२	३९
१३९	४८
१७०	६०
१७६	७६
१६९	७०
१४२	३७
१४०	५०
१५६	४६

- (क) आपल्या उत्तराचे /सहसंबंधाचे स्पष्टीकरण द्या

१

T . Y . B . A .
PSYCHOLOGY
Abnormal Psychology
(Paper – V)
{ 26th Oct 2016 }

QP Code : 69830

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt questions from **one** of the following:

(A) Attempt any **two** questions from Q. no. 1 & attempt **three** questions from Q. 2 to questions Q. 8

(B) Attempt any **five** questions from Q. no. 2 to Q.no. 8

(2) Attempt **Five** questions in all

(3) **Figures to the right** indicate **full** marks

1. (a) Describe characteristics, theories and treatment of specific phobias.	20
(b) Discuss psychological & sociocultural perspectives of mood disorder.	20
(c) Discuss various theories and treatment of mental retardation.	20
2. Describe mental status examination used by clinician.	20
3. Discuss in detail the Freudian psychoanalytic theory.	20
4. Describe various conditions related to somatoform disorders.	20
5. Explain characteristics, theories and treatment of antisocial personality disorder.	20
6. Discuss psychological and sociocultural treatment of schizophrenia.	20
7. Describe exhibitionism, fetishism and voyeurism in detail.	20
8. Explain the characteristics of anorexia nervosa and bulimia nervosa.	20

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) खालीलपैक कोणत्याही एका पद्धतीने प्रश्न सोडवा.
 (अ) प्रश्न क्र.१ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्र. २ ते प्रश्न क्र.८ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
 (ब) प्रश्न क्र. २ ते प्रश्न क्र.८ मधून कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
 (२) एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
१. (अ) विशिष्ट भयव्याकुलतेची वैशिष्ट्ये, सिद्धान्त व त्यावरील उपचारांचे वर्णन करा. २०
 (ब) भावस्थितीविषयक विकृतीवरील मानसशास्त्रीय व समाजसांस्कृतिक दृष्टिकोनांची चर्चा करा. २०
 (क) मनोमांघतेवरील विविध सिद्धान्तांचे व उपचारांचे वर्णन करा. २०
२. चिकित्सक वापरत असलेल्या मानसिक स्थितीच्या परीक्षेचे वर्णन करा. २०
३. फ्रॉइडच्या मनोविश्लेषण सिद्धान्ताची चर्चा करा. २०
४. शरीरप्रकारांकित विकृतीशी संबंधित विविध स्थितींचे वर्णन करा. २०
५. समाजविघातक व्यक्तिमत्त्व विकृतीची वैशिष्ट्ये, सिद्धान्त व त्यावरील उपचार स्पष्ट करा. २०
६. छिन्नमनस्कतेवरील मानसशास्त्रीय व समाजसांस्कृतिक उपचारांची चर्चा करा. २०
७. प्रदर्शनीयता, वस्तुलक्ष्यी लैंगिकता व चोरून डोकावण्याची विकृती (व्हॉयेयुरिझम) यांचे सविस्तर वर्णन करा. २०
८. अॅनोरेक्सिया नर्व्होसा व ब्युलिमिया नर्व्होसा यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा २०

T.Y.B.A.
PSYCHOLOGY
Industrial and Organizational Psychology
(Paper – VI)
{ 27th Oct 2016 }

QP Code : 69848

For Regular Students] (2 ½ Hours) [Total Marks :80
For IDOL Students] (3 Hours) [Total Marks :100

- N.B. :** (1) Figures to the **right** indicate **full** marks.
(2) All answers should be written in the same answer book.

For Regular Students

Attempt Q. No. 1 for 40 marks and any two more questions form Q. no. 2 to Q. no. 6.

OR

Attempt **any four** questions from Q. no. 2 to Q. no. 6.

For IDOL Students

Follow the same instruction as given above and also attempt Q.no. 7 which is compulsory for IDOL.

1. Answer **any two** of the following :- **40**
  - (a) Explain career development and planning. Also elaborate on vestibule and Apprenticeship training programs.
  - (b) Explain the contingency and path goal theories of leadership.
  - (c) Discuss the organisational and individual stress management programs.
2. Explain Job and Work Analyses. **20**
3. Write short notes on **any four** of the following :- **20**
  - (a) Paired comparison Techniques
  - (b) Self Evaluation
  - (c) Written Narratives
  - (d) 360⁰ degree feedback for appraisal
  - (e) Halo effect
  - (f) Ways to improve performance appraisal.
4. Explain leadership functions and discuss the pressures and problems of leaders. **20**
5. Explain Total Quality Management and self managing work teams. **20**
6. Discuss trademarks, product image and product packaging. **20**

KQ-Con. 3471-16.

[TURN OVER]

Only For IDOL Students

7. Write short notes on **any four** of the following :-

20

- Situational Interview
- Massed v/s Distributed Practices
- Achievement Motivation
- Bureaucratic organisation
- Role Ambiguity and Role Conflict
- Observation of shopping behaviour

(मराठी रूपांतर)

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी) (2 ½ तास)

(गुण ८०

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी) (३ तास)

(गुण १००

सूचना : (१) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(२) सर्व प्रश्नांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.

(३) ही प्रश्नपत्रिका नवीन अभ्यासक्रमासाठी आहे व नियमित विद्यार्थ्यांनीच सोडवावी.

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी

(४) प्रश्न क्र.१ हा ४० मार्कांसाठी सोडवा. व प्रश्न क्र. २ ते ६ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

किंवा

(४) प्रश्न क्र.२ ते प्रश्न क्र. ६ मधून कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी

(५) नियमित विद्यार्थ्यांसाठी असलेल्या सूचनांशिवाय प्रश्न क्र. ७ वा हा फक्त दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांनी सोडवावा.

(एकूण पाच प्रश्न सोडवा)

१. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. ४०
- (अ) कालीकदीत प्रगती आणि योजना स्पष्ट करा आणि वेस्टिबुल (Vestibule) प्रशिक्षण शिकाऊ उमेदवार प्रशिक्षण पद्धती यांचे वर्णन करा.
- (ब) नेतृत्वाचा अवलंबन (contingency) सिद्धांत आणि मार्ग उद्दिष्ट सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (क) संघटना आणि व्यक्तिच्या तणाव व्यवस्थापन कार्यक्रमांची चर्चा करा.
२. काम आणि कार्याचे (Job and work analysis) विश्लेषण स्पष्ट करा. २०
३. थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) २०
- (अ) जोडी तुलना तंत्र
- (ब) स्व मूल्यांकन
- (क) लिखित वृत्तांत
- (ड) मूल्यांकासाठी ३६०° पश्चभरण
- (ई) हेलो (Halo) परिणाम
- (इ) कार्यकृती मूल्यांकन सुधारण्याचे मार्ग
४. नेतृत्वाची कार्ये स्पष्ट करा आणि नेत्यांवरील दबाव आणि समस्या यांची चर्चा करा. २०
५. Total Quality व्यवस्थापन आणि स्वयंचलित कार्यगट स्पष्ट करा. २०
६. व्यापारी शिक्का (Trade mark) वस्तूची छाप Image आणि वस्तूची गुंडाळणी (pakaging) स्पष्ट करा. २०

फक्त दूरस्थ आणि मुफ्त अध्ययन विद्यार्थ्यांसाठी

७. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) २०
- (अ) परिस्थितीजन्य मुलाखत
- (ब) एकत्र विरुद्ध भिन्नभिन्न सराव
- (क) संपादन प्रेरणा
- (ड) अधिकारशाही संघटना
- (ई) भूमिका संदिग्धता आणि भूमिका संघर्ष
- (इ) खरेदी वर्तनाचे निरीक्षण

T . Y . B . A .
ECONOMICS
Advanced Economic Theory
(Paper – IV)
{17th Oct 2016}

QP Code : 69735

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions selecting not more than **three** from **each** section
(2) All questions carry equal marks.
(3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Section -1

1. Attempt **any two** from the following:
  - (a) Explain Cournot's model of oligopoly. 10
  - (b) Discuss the low cost price leadership model. 10
  - (c) Discuss the dominant strategy in the context of game theory. 10

2. Attempt **any two** from the following:
  - (a) Explain the price determination when there prevails monopoly in the product market and perfect competition in factor market. 10
  - (b) Discuss the Loanable fund theory of interest. 10
  - (c) Explain the wage determination under collective bargaining. 10

3. Attempt **any two** from the following:
  - (a) Explain Pareto efficiency in production. 10
  - (b) Discuss Kenneth Arrow's impossibility theorem of social welfare. 10
  - (c) Discuss the Kaldor-Hicks Compensation criterion of social welfare 10

4. Attempt **any two** from the following:
  - (a) "Market signaling is an effective solution for resolving the problem of adverse selection arising from asymmetric information "- Justify. 10
  - (b) Moral hazard, a case of asymmetric information, can lead to market failure"- Discuss. 10
  - (c) Discuss the Efficiency Wage Theory. 10

Section -II

5. Attempt **any two** from the following:
  - (a) Derive LM curve and explain its features. 10
  - (b) Why does aggregate demand slope downward? 10
  - (c) Explain the Philip's curve in the long- run. 10

KQ-Con. 3563-16.

[TURN OVER]

6. Attempt **any two** from the following:
- (a) Explain fixed exchange rate system. 10
  - (b) Explain the relative efficiency of fiscal policy under flexible exchange rate and perfect capital mobility. 10
  - (c) Explain currency crisis. 10
7. Attempt **any two** from the following:
- (a) Explain the Comparative Cost Theory of international trade. 10
  - (b) Describe the components of balance of payments. 10
  - (c) Explain equilibrium terms of trade with the help of offer curves 10
8. Attempt **any two** from the following:
- (a) Explain the benefit principle of taxation. 10
  - (b) Discuss the Coase theorem. 10
  - (c) Describe the impact of elasticities of demand on incidence of taxation. 10

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा, परंतु प्रत्येक विभागातील जास्तीत जास्त तीन प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग -१

१. खालील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. १५
- (अ) कुर्नोटच्या अल्पाधिकार बाजारपेठेच्या प्रतिमानाचे स्पष्टीकरण करा.
  - (ब) अल्प खर्च किंमत नेतृत्व प्रतिमानाची चर्चा करा.
  - (क) खेळ सिद्धांतातील प्रभावी व्यूह ही संकल्पना स्पष्ट करा.

२. खालील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

- (अ) वस्तू बाजारात मत्तेदारी व घटक बाजारात पूर्ण स्पर्धा असताना उत्पादन घटक किंमत निश्चितीचे स्पष्टीकरण करा. १०
- (ब) व्याज दराच्या कर्जाऊ निधी सिद्धांताची चर्चा करा. १०
- (क) सामुदायिक सौदेबाजीने वेतन निश्चिती कशी होते ते स्पष्ट करा. १०

३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) उत्पादनाच्या संदर्भात पॅरेटोची कार्यक्षमता स्पष्ट करा. १०
- (ब) केनेथ अॅरोच्या सामाजिक कल्याणाच्या अशक्यता प्रमेयाची चर्चा करा. १०
- (क) कॉल्डोर-हिक्स यांच्या सामाजिक कल्याणाच्या 'नुकसान भरपाई' तत्वाची चर्चा करा. १०

४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) "विषम माहितीमुळे निर्माण होणाऱ्या प्रतिकूल निवड समस्येवर बाजार संकेत हा प्रभावी तोडगा (उपाय) आहे". समर्थन करा. १०
- (ब) "नैतिक धोक्याच्या समस्येमुळे बाजारयंत्रणा अयशस्वी ठरू शकते" - चर्चा करा. १०
- (क) कार्यक्षमता वेतन सिद्धांताची चर्चा करा. १०

विभाग -२

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) LM वक्र काढून त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
- (ब) समग्र मागणीचा वक्र ऋणात्मक उताराचा का असतो ? स्पष्ट करा. १०
- (क) दिर्घकालीन फिलिप्स वक्र स्पष्ट करा. १०

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) स्थीर विनिमय दर पद्धती स्पष्ट करा. १०
- (ब) पूर्णपणे मुक्त भांडवल व बदलता विनिमय दर असताना चलनविषयक धोरणाची परिणामकारकता स्पष्ट करा. १०
- (क) चलन आपत्ती ही संकल्पना स्पष्ट करा. १०

७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा तुलनात्मक व्ययाचा सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
- (ब) व्यवहार शेषातील वेगवेगळ्या घटकांची माहिती सांगा. १०
- (क) प्रस्ताव वक्र म्हणजे काय ते सांगून त्यांच्या आधारे संतुलीत व्यापार शर्ती कशा ठरतात ते सांगा. १०

८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) कराचे लाभ तत्त्व स्पष्ट करा. १०
- (ब) कोसचे प्रतिमानाची चर्चा करा. १०
- (क) मागणीतील लवचिकतेच्या कारभारावरील होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा. १०

T . Y . B . A .
ECONOMICS
Growth and Development
(Paper – V)
{ 18th Oct 2016 }

QP Code : **69819**

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N. B. :** (1) Attempt any **five** questions, choosing not more than **three** questions from any **one** section.
(2) Answers to the **two** sections should be written in the same answer-book.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

SECTION-I

1. Attempt any **two** of the following :- 20
(a) Define economic development. Explain the core values of economic development.
(b) Write an explanatory note on Human Development Index.
(c) Explain the role of market in the development process.
2. Attempt any **two** of the following :- 20
(a) Discuss Rostow's stages of growth.
(b) Explain Harrod-Domar growth model.
(c) Critically examine Lewis model of growth.
3. Attempt any **two** of the following :- 20
(a) Write an explanatory note on the concept of co-ordination failure.
(b) Discuss the theory of big push.
(c) Explain Leibenstein's theory of critical minimum efforts.
4. Attempt any **two** of the following :- 20
(a) Explain the concepts of Poverty Gap Ratio and Head Count Index.
(b) Explain the various methods of measuring income inequality.
(c) Explain the impact of inequality on economic development.

SECTION-II

5. Attempt any **two** of the following :- 20
(a) Write a note on microeconomic household theory of fertility.
(b) Discuss the various causes of high fertility rate.
(c) Explain the role of health in economic development.

[TURN OVER

6. Attempt any **two** of the following :- 20
- (a) Explain the various causes of urbanisation.
  - (b) Explain Harris-Todaro model of rural-urban migration.
  - (c) Explain the role of urban informal sector.
7. Attempt any **two** of the following :- 20
- (a) Explain the role of agriculture in economic development.
  - (b) Discuss various policies for rural development.
  - (c) Write a note on agriculture and the WTO.
8. Attempt any **two** of the following :- 20
- (a) Examine the arguments for an inward-looking trade strategy.
  - (b) Explain the demerits of multinational corporations.
  - (c) Evaluate the structural adjustment and stabilisation programme of the World Bank.
-

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा, परंतु कोणत्याही एका विभागातील तीनपेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
 (२) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग-१

१. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) आर्थिक विकासाची संकल्पना विशद करून आर्थिक विकासाची मुख्य मूल्ये (core values) स्पष्ट करा.
 (ब) मानवी विकास निर्देशांकावर स्पष्टीकरणात्मक टिप लिहा.
 (क) बाजार यंत्रणेची विकास प्रक्रियेतील भूमिका स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) रॉस्ट्रोच्या वृद्धी अवस्थांवर चर्चा करा.
 (ब) हॅरॉड-डोमर यांचे वृद्धी प्रतिमान स्पष्ट करा.
 (क) लेवीस यांच्या वृद्धी प्रतिमानाचे टिकात्मक परीक्षण करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) 'समन्वयाचा अभाव' या संकल्पनेवर स्पष्टीकरणात्मक टिप लिहा.
 (ब) जोराचा धक्का सिद्धान्तावर चर्चा करा.
 (क) लिबेस्टीन यांचा 'किमान आवश्यक प्रयत्न सिद्धान्त' स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) 'दारिद्र्य दरी गुणोत्तर' आणि 'शिरगणती निर्देशांक' या संकल्पना स्पष्ट करा.
 (ब) उत्पन्न विषमता मोजमापाच्या विविध पद्धती विशद करा.
 (क) विषमतेचे आर्थिक विकासावरील परिणाम स्पष्ट करा.

[TURN OVER]

विभाग-२

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) 'सुक्ष्म आर्थिक जननक्षमता सिद्धान्त' यावर टिप लिहा.
 (ब) उच्चजननदरांच्या विविध कारणांवर चर्चा करा.
 (क) आर्थिक विकासात आरोग्याची भूमिका स्पष्ट करा.
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) नागरीकरणाची विविध कारणे विशद करा.
 (ब) ग्रामीण-शहरी स्थलांतराचे हॅरीस-टोडॅरो प्रतिमान स्पष्ट करा.
 (क) नागरी असंघटीत क्षेत्राची भूमिका विशद करा.
७. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) आर्थिक विकासात शेतीक्षेत्राची भूमिका विशद करा.
 (ब) ग्रामीण विकासासाठीच्या विविध धोरणांची चर्चा करा.
 (क) जागतिक व्यापार संघटना आणि शेती यावर टिप लिहा.
८. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) अंतर्लक्षी व्यापार व्युत्पन्नांच्या समर्थनार्थ युक्तिवाद विशद करा.
 (ब) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे तोटे स्पष्ट करा.
 (क) जागतिक बँकेच्या संरचनात्मक समायोजन व स्थिरीकरण कार्यक्रमाचे मूल्यमापन करा.

T . Y . B . A .
ECONOMICS
Indian Financial System
(Paper – VI)
{ 19th Oct 2016 }

QP Code : 69912

For Regular Students]
For IDOL Students]

(2½ Hours)
(3 Hours)

[Max Marks : 80
[Max Marks : 100

- N.B.:** (1) **Regular Students** should attempt any **four** questions.
(2) **IDOL Students** should attempt any **five** questions.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

1. Attempt **any two** of the following :- 20
  - (a) Discuss various components of a financial system.
  - (b) Describe important functions of a financial system.
  - (c) What are the indicators of the development of a financial system?

2. Attempt **any two** of the following :- 20
  - (a) Recommendations of the Narasimham Committee of 1998.
  - (b) Functions of the RBI.
  - (c) Transmission channels of monetary policy.

3. Attempt **any two** of the following :- 20
  - (a) Equities
  - (b) Bonds
  - (c) Debentures.

4. Attempt **any two** of the following :- 20
  - (a) Reforms in the Indian money market
  - (b) Components of Indian Capital market
  - (c) Functions of foreign exchange market.

5. Attempt **any two** of the following :- 20
  - (a) Significance and functions of a derivative market.
  - (b) Forwards and futures
  - (c) Pricing of options.

6. Attempt **any two** of the following :- 20
  - (a) Development of Insurance sector in India.
  - (b) Securities and Exchange Board of India.
  - (c) Mutual funds in India.

7. Write short notes on any **two** of the following :— 20
  - (a) Financial system and economic development
  - (b) Non-performing assets of commercial banks
  - (c) Components of Indian money market
  - (d) Credit rating agencies in India.

(मराठी रूपांतर)

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी]

(२½ तास)

[एकूण गुण : ८०

दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी] (३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) नियमित विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत.
 (२) आयडॉलच्या विद्यार्थ्यांनी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवावेत.
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
 (अ) वित्तीय व्यवस्थेच्या विविध घटकांची चर्चा करा.
 (ब) वित्तीय व्यवस्थेच्या महत्वाच्या कार्यांचे वर्णन करा.
 (क) वित्तीय व्यवस्थेच्या विकासाचे निर्देशक कोणते ?
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
 (अ) १९९८ च्या नरसिंहम समितीच्या शिफारशी
 (ब) रिझर्व्ह बँकेची कार्ये
 (क) मौद्रिक धोरणाचे संक्रमणाचे मार्ग.
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
 (अ) समभाग
 (ब) रोखे
 (क) कर्जरोखे.
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
 (अ) भारतीय नाणेबाजारातील सुधारणा
 (ब) भारतीय भांडवल बाजाराचे घटक
 (क) परकीय विनिमय बाजाराची कार्ये.
५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
 (अ) अनुजापत पत्र बाजाराचे महत्व आणि कार्ये
 (ब) वायदेबाजार आणि भावी करार
 (क) पर्यायांचे किंमत निर्धारण
६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
 (अ) भारतातील विमा क्षेत्राचा विकास
 (ब) भारतीय रोखे आणि विनिमय मंडळ
 (क) भारतातील परस्पर निधी.

[TURN OVER

७. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टिपा लिहा :-

२०

- (अ) वित्तीय व्यवस्था आणि आर्थिक विकास
  - (ब) व्यापारी बँकांची अनुत्पादक मालमत्ता
  - (क) भारतीय नाणेबाजाराचे घटक
  - (ड) भारतातील पतमापन संस्था.
-

T . Y . B . A .
ECONOMICS
Advanced Economic Theory
(Paper – IV)
{ 25th Oct 2016 }

QP Code : 69736

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions selecting not more than **three** from **each** section
(2) All questions carry equal marks.
(3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Section -1

1. Attempt **any two** from the following:
  - (a) Explain the Cournot's model of oligopoly, 10
  - (b) Explain the price-output determination under cartel. 10
  - (c) Explain Prisoner's dilemma in the context of game theory. 10

2. Attempt **any two** from the following:
  - (a) Explain the price determination when there prevails perfect competition in the product market and factor market. 10
  - (b) Discuss the theory of economic rent. 10
  - (c) Explain the Risk and uncertainty theory of profits. 10

3. Attempt **any two** from the following:
  - (a) Explain how Pareto optimality conditions are fulfilled under perfect competition. 10
  - (b) Discuss Kenneth Arrow's impossibility theorem of social welfare. 10
  - (c) Explain Kaldor-Hicks Compensation Criterion of social welfare. 10

4. Attempt **any two** from the following:
  - (a) What is search cost? Explain the process of search cost for lowest price. 10
  - (b) Explain the concept moral hazards in the Insurance market. 10
  - (c) Discuss the Efficiency Wage Theory. 10

Section -II

5. Attempt any two from the following:
  - (a) Derive IS curve and explain its features. 10
  - (b) Explain short-run aggregate supply curve. 10
  - (c) Discuss the trade-off between unemployment and inflation with the help of Philip's curve. 10

6. Attempt **any two** from the following:
- (a) Explain the determination of Foreign exchange rate under free markets. 10
  - (b) Explain the relative efficiency of monetary policy under flexible exchange rate and perfect capital mobility. 10
  - (c) Explain currency crisis. 10
7. Attempt **any two** from the following:
- (a) Explain the modern theory of international trade. 10
  - (b) Describe the measures to correct disequilibrium in the balance of payments. 10
  - (c) Explain protective trade policy. 10
8. Attempt **any two** from the following:
- (a) Explain the ability to pay principle of taxation. 10
  - (b) Discuss the Coase Theorem. 10
  - (c) Describe the impact of elasticities of supply on incidence of taxation. 10

(सुधारीत अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा, परंतु प्रत्येक विभागातील जास्तीत जास्त तीन प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग - १

१. खालील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) कुर्नोटच्या अल्पाधिकार बाजापपेठेच्या प्रतिमानाचे स्पष्टीकरण करा. १०
- (ब) कार्टेलच्या स्थितीत किंमत व उत्पादन निश्चिती कशी होते ते स्पष्ट करा.
- (क) खेळ सिद्धांतातील कैद्याची कोंडी ही संकल्पना स्पष्ट करा.

२. खालील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) वस्तु बाजार व घटक बाजारात पूर्ण स्पर्धा असताना उत्पादन घटक किंमत निश्चितीचे स्पष्टीकरण करा. १०
- (ब) आर्थिक खंडाच्या आधुनिक सिद्धांताची चर्चा करा. १०
- (क) नफ्याचा धोका व अनिश्चिततेचा सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) पुर्णस्पर्धेच्या स्थितीत पॅरेटोच्या पर्याप्ततेच्या अटी कशा पूर्ण होतात ते स्पष्ट करा. १०
- (ब) अॅरोच्या अशक्यता प्रमेयाची चर्चा करा. १०
- (क) काल्‌डर व हिकस यांच्या 'नुकसान भरपाई' तत्वाचे स्पष्टीकरण करा. १०
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) शोध खर्च म्हणजे काय? किमान किंमतीच्या संदर्भात शोध प्रक्रिया स्पष्ट करा. १०
- (ब) विमा बाजारातील नैतिक धोक्याची संकल्पना स्पष्ट करा. १०
- (क) कार्यक्षमता वेतन सिद्धांताची चर्चा करा. १०

विभाग -२

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) I S वक्र काढून त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
- (ब) अल्पकालीन-समग्र पुरवठ्याच्या वक्रा बदल माहिती सांगा. १०
- (क) फलिप्स वक्राच्या साहाय्याने बेरोजगार व भाववाढ यांतील परस्पर विरोध स्पष्ट करा. १०
६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) मुक्त बाजार स्थितीत परकिय विनिमय दर कसा ठरतो ते स्पष्ट करा. १०
- (ब) बदलता विनिमय दर व पूर्णपणे मुक्त भांडवल या स्थितीत चलनविषयक धोरणाची परिणामकारकता स्पष्ट करा. १०
- (क) चलन आपत्ती ही संकल्पना ??कारणे व परिणाम स्पष्ट करा. १०

७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा आधुनिक सिद्धांत स्पष्ट करा. १०
(ब) व्यवहार शेषातील असमतोल दूर करण्यासाठी योजलेल्या उपायांची चर्चा करा. १०
(क) संस्थीत व्यापार धोरण स्पष्ट करा. १०

८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- (अ) कराचे 'कर देय क्षमता' तत्त्व स्पष्ट करा. १०
(ब) कोसचा सिद्धांत स्पष्टपणे सांगा. १०
(क) पुरवठ्यातील लवचिकतेच्या करभारावरील होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा. १०

T . Y . B . A .
ECONOMICS
Growth and Development
(Paper – V)
{ 26th Oct 2016 }

QP Code : 69818

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N. B. :** (1) Attempt any **five** questions, choosing not more than **three** questions from any **one** section.
(2) Answers to the **two** sections should be written in the same answer-book.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

SECTION-I

1. Attempt any **two** of the following :- **20**
  - (a) What is economic development? Distinguish between economic growth and economic development.
  - (b) Explain Sen's capabilities approach.
  - (c) Explain the role of state in economic development.

2. Attempt any **two** of the following :- **20**
  - (a) Explain Rostwo's stages of growth.
  - (b) Explain Lewis's model of unlimited supplies of labour.
  - (c) Explain Solow's model of economic growth.

3. Attempt any **two** of the following :- **20**
  - (a) Write an explanatory note on multiple equilibria.
  - (b) Explain the theory of big push.
  - (c) Discuss the theory of critical minimum effort.

4. Attempt any **two** of the following :- **20**
  - (a) Explain the different approaches to poverty measurement.
  - (b) Outline the various policy measures to alleviate Poverty.
  - (c) Explain Kuznet's inverted 'U' hypothesis.

SECTION-II

5. Attempt any **two** of the following :- **20**
  - (a) Explain the theory of demographic transition.
  - (b) Explain the consequences of high fertility rate in developing countries.
  - (c) Explain the contribution of education in economic development.

[TURN OVER

6. Attempt any **two** of the following :- 20
- (a) What are the various effects of Urbanisation?
  - (b) Explain Harris - Tadaro model of rural-urban migration.
  - (c) Write an explanatory note on microfinance revoution.
7. Attempt any **two** of the following :- 20
- (a) Explain the role of agriculture in economic development.
  - (b) What are the various sources of rural credit supply?
  - (c) Explain various provisions for agriculture under WTO.
8. Attempt any **two** of the following :- 20
- (a) Examine the arguments for an outward-looking trade strategy.
  - (b) Explain the merits of multinational corporations.
  - (c) Evaluate the structural adjustment and stabilisation programme of the World Bank.
-

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा, परंतु कोणत्याही एका विभागातील तीनपेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
 (२) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग-१

१. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) आर्थिक विकास म्हणजे काय? आर्थिक वृद्धी आणि आर्थिक विकास यामधील फरक स्पष्ट करा.
 (ब) सेन यांचा क्षमताधिष्ठित दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
 (क) आर्थिक विकासात शासनाची भूमिका विशद करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) रॉस्टोच्या वृद्धी अवस्था स्पष्ट करा.
 (ब) लुईस यांचे 'अतिरिक्त श्रमपुरवठा प्रतिमान' विशद करा.
 (क) सोलो यांचे आर्थिक वृद्धीचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) बहुविध समतोलावर स्पष्टीकरणात्मक टिप लिहा.
 (ब) जोराचा धक्का सिद्धान्त स्पष्ट करा.
 (क) किमान आवश्यक प्रयत्न सिद्धान्तावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
 (अ) दारिद्र्य मोजमापनाचे विविध दृष्टिकोन विशद करा.
 (ब) दारिद्र्य निमुलनाच्या विविध उपाययोजनांची रूपरेषा द्या.
 (क) कुझनेटचा उलटा 'यू' सिद्धान्त स्पष्ट करा.

[TURN OVER]

विभाग-२

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
- (अ) लोकसंख्या संक्रमणाचा सिद्धान्त विशद करा.
- (ब) उच्चजननदराचे विकसनशील देशातील परिणाम स्पष्ट करा.
- (क) आर्थिक विकासात शिक्षणाचे योगदान विशद करा.
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
- (अ) नागरीकरणाचे विविध परिणाम कोणते?
- (ब) हॅरीस-टोडॅरो यांचे ग्रामीण-शहरी स्थलांतराचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
- (क) सुक्ष्म वित्तक्रांती यावर स्पष्टीकरणात्मक टिप लिहा.
७. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
- (अ) आर्थिक विकासामध्ये कृषिक्षेत्राची भूमिका विशद करा.
- (ब) ग्रामीण पतपुरवठ्याचे विविध स्रोत कोणते?
- (क) जागतिक व्यापार संघटनेच्या शेतीसंबंधीच्या विविध तरतुदी स्पष्ट करा.
८. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :- २०
- (अ) बर्हिलक्षी व्यापार व्यूहरचनेच्या समर्थनार्थ युक्तीवाद विशद करा.
- (ब) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे फायदे स्पष्ट करा.
- (क) जागतिक बँकेच्या संरचनात्मक समायोजन व स्थिरीकरण कार्यक्रमाचे मूल्यमापन करा.

T . Y . B . A .
ECONOMICS
Indian Financial System
(Paper – VI)
{ 27th Oct 2016 }

QP Code : 69911

(2½ / 3 Hours)

[Total Marks : 80/100

- N.B. :** (1) **IDOL** students should attempt any **five** questions.
(2) **Regular** students should attempt any **four** questions.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

1. Attempt any **two** of the following :- 20
  - (a) Discuss the structure of Indian financial system.
  - (b) What are the functions of a financial system ?
  - (c) Explain the role of financial system in economic development.

2. Attempt any **two** of the following :- 20
  - (a) Functions of the Reserve Bank of India.
  - (b) Narasimham Committee Report of 1998.
  - (c) NBFCs in India.

3. Attempt any **two** of the following :- 20
  - (a) Shares and equities.
  - (b) Bonds and debentures.
  - (c) New financial instruments.

4. Attempt any **two** of the following :- 20
  - (a) Reforms in Indian money market.
  - (b) Structure of Indian capital market.
  - (c) Functions and constituents of foreign exchange market.

5. Attempt any **two** of the following :- 20
  - (a) Meaning and importance of derivatives market.
  - (b) Features and types of derivatives.
  - (c) Pricing of futures.

6. Attempt any **two** of the following :- 20
  - (a) Growth of mutual funds in India.
  - (b) Growth of insurance business in India.
  - (c) Working of credit rating agencies in India.

7. Write short notes on any **two** of the following :- 20
  - (a) Indicators of financial development.
  - (b) Features of Indian money market.
  - (c) Reforms in primary capital market.
  - (d) Securities and Exchange Board of India.

[TURN OVER

QP Code : 69911

2

(मराठी रूपांतर)

(२१/२/३ तास)

गुण - ८०/१००

- सूचना : (१) दूरस्थ व मुक्त शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांनी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवावेत.
(२) नियमित विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत.
(३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
(अ) भारतीय वित्तीय व्यवस्थेच्या संरचनेची चर्चा करा.
(ब) वित्तीय व्यवस्थेची कार्ये कोणती आहेत ?
(क) आर्थिक विकासातील वित्तीय व्यवस्थेची भूमिका स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
(अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची कार्ये.
(ब) १९९८ चा नरसिंहम् समितीचा अहवाल.
(क) भारतातील बँकेतर वित्तीय कंपन्या.
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
(अ) भाग आणि समभाग
(ब) रोखे आणि कर्जरोखे
(क) नवीन वित्तीय साधने.
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
(अ) भारतीय नाणेबाजारातील सुधारणा
(ब) भारतीय भांडवल बाजाराची रचना
(क) परकीय विनिमय बाजाराचे घटक व कार्ये.
५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
(अ) अनुजात पत्रांच्या बाजाराचा अर्थ व महत्त्व
(ब) अनुजात पत्रांचे प्रकार आणि वैशिष्ट्ये
(क) भावी करारांचे किंमत निर्धारण.

QP Code : 69911

3

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- (अ) भारतातील परस्पर निधी संस्थांची वृद्धि
  - (ब) भारतातील विमा व्यवसायाची वृद्धि
  - (क) भारतातील पतमापन संस्थांची कार्यपद्धती.
७. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा लिहा :- २०
- (अ) वित्तीय विकासाचे निर्देशक
  - (ब) भारतीय नाणेबाजाराची वैशिष्ट्ये
  - (क) प्राथमिक भांडवल बाजारातील सुधारणा
  - (ड) भारतीय रोखे आणि विनिमय मंडळ.
-

T . Y . B . A .
ECONOMICS
Research Methodology
(Paper – VII)

QP Code : 69999

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any **Five** questions, selecting not more than **three** questions from each section.
(2) Answers to both the sections should be written in the same answer book.
(3) **Figures** to the right indicate **full** marks.
(4) Use of simple calculator is allowed.
(5) Graph papers will be supplied on request.
(6) Attach the graph paper inside the answer book.

Section -1

1. Attempt **any two** of the following :-
- (a) What is research? State the characteristics of scientific research. 10
  - (b) Discuss the process of research work. 10
  - (c) Explain the role of computer technology in research. 10
2. Attempt **any two** of the following :-
- (a) Explain the following : 10
    - (i) Qualitative and Quantitative data.
    - (ii) Sources of secondary data.
  - (b) Explain non-probability sampling methods. 10
  - (c) Explain the criteria of a good sample. 10
3. Attempt **any two** of the following :-
- (a) Write a note on ' Interview Method'. 10
  - (b) Explain the ' Questionnaire Method' of primary data collection. 10
  - (c) Give a brief report on any case study that you have undertaken. 10
4. Attempt **any two** of the following :-
- (a) (i) Write a note on ' Classification'. 4
(ii) Draw Histogram and Frequency Polygon for the following : 6

CI	0-100	100-200	200-300	300-400	400-500	500-600
F	12	18	27	20	17	6

- (b) Calculate arithmetic mean and mode for the following data. 10

CI	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
F	5	12	15	25	8	3	2

[TURN OVER]

- (c) Calculate quartile deviation (Q.D) for the following data. 10

CI	4-8	8-12	12-16	16-20	20-24	24-28	28-32	32-36	36-40
F	6	10	18	30	15	12	10	6	2

Section -II

5. Attempt any two of the following :- 10
 (a) Calculate Spearman's Rank Correlation coefficient for the following.

Marks in Marathi	30	42	33	44	35	46
Marks in Hindi	44	32	39	35	40	47

- (b) Calculate regression equation of Y on X for the following. 10
 $n = 7$ $\sum x = 70$ $\sum y = 49$ $\sum xy = 448$
 $\sum x^2 = 903$ $\sum y^2 = 280$

- (c) Fit a trend using three yearly moving average method. 10

Year	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Sales (ooo Rs)	36	39	42	43	46	52	38	49

6. Attempt any two of the following :-
 (a) (i) State the problems involved in the construction of index numbers. 5
 (ii) Calculate real income for the following. 5

Year	2010	2011	2012	2013	2014
Income (Rs)	4000	4200	4500	4900	5500
Index Number	110	120	125	130	140

- (b) Calculate Fisher's Index number for the following : 10

Commodity	2005		2013	
	Price(Rs)	Quantity	Price (Rs)	Quantity.
A	30	13	40	15
B	40	15	70	20
C	10	12	60	22
D	50	10	90	18
E	20	14	100	16

[TURN OVER]

- (c) Calculate cost of living index number for the following : 10

Group	Index Number	Weight
Food	300	6
Clothing	200	12
Fuel & lighting	150	8
House-rent	100	4
Miscellaneous	220	10

7. Attempt **any two** of the following :-
- (a) State the significance of a hypothesis in research work. 10
  - (b) Review the criteria of a good hypothesis. 10
  - (c) What the different types of hypotheses? 10
8. Attempt **any two** of the following :
- (a) What is the significance of writing a research report? 10
  - (b) Elaborate on various types of research reports. 10
  - (c) Explain the structure of a research report. 10
-

[TURN OVER]

QP Code : 69999

4

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. परंतु एका विभागातील जास्तीत जास्त तीनच प्रश्न सोडवा.
(२) दोन्ही विभागातील उत्तरे एकाच उत्तर पत्रिकेत लिहावीत.
(३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(४) साधा कॅलक्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.
(५) चिन्तीवरून आलेखपत्र देण्यात येतील.
(६) आलेखपत्र उत्तरपत्रिकेत बांधावे.

विभाग - १

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) संशोधन म्हणजे काय? शास्त्रीय संशोधनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
(ब) संशोधन कार्याच्या प्रक्रियेची चर्चा करा. १०
(क) संशोधनातील संगणक तंत्राची भूमिका स्पष्ट करा. १०
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) स्पष्ट करा - १०
(१) गुणात्मक आणि संख्यात्मक तथ्ये.
(२) दुय्यम सामग्रीचे स्रोत.
(ब) गैर-संभाव्यता नमुना निवडीच्या पद्धती स्पष्ट करा. १०
(क) चांगल्या नमुन्याच्या कसोट्या (निकष) स्पष्ट करा. १०
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) 'मुलाखत पद्धत' यावर टीप लिहा. १०
(ब) प्राथमिक तथ्य संकलनाची 'प्रश्नावली पद्धती' स्पष्ट करा. १०
(क) तुम्ही केलेल्या एखाद्या विशिष्ट अभ्यासाचा थोडक्यात अहवाल द्या. १०
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
- (अ) (१) 'वर्गीकरण' यावर टीप लिहा. ४
(२) खालील माहितीवरून स्तंभालेख व वारंवारिता बहुभुज काढा. ६

वर्ग	०-१००	१००-२००	२००-३००	३००-४००	४००-५००	५००-६००
वारंवारिता	१२	१८	२७	२०	१७	६

[TURN OVER]

KQ-Con.1731-16.

(ब) खालील माहितीवरून गणितीय मध्य व बहुलक काढा.

१०

वर्ग	०-१०	१०-२०	२०-३०	३०-४०	४०-५०	५०-६०	६०-७०
वारवारिता	५	१२	१५	२५	८	३	२

(क) खालील माहितीवरून चतुर्थक विचलन (QD) काढा.

१०

वर्ग	४-८	८-१२	१२-१६	१६-२०	२०-२४	२४-२८	२८-३२	३२-३६	३६-४०
वारवारिता	६	१०	१८	३०	१५	१२	१०	६	२

विभाग - २

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(अ) स्पीअरमानचा श्रेणी सहसंबंध सहगुणक काढा.

१०

गुण-मराठी	३०	४२	३३	४४	३५	४६
गुण-हिंदी	४४	३२	३९	३५	४०	४७

(ब) पुढील माहितीवरून 'य' चे 'क्ष' वरील समाश्रयण समीकरण काढा.

१०

$$n = 7 \quad \sum x = 70 \quad \sum y = 49 \quad \sum xy = 444$$

$$\sum x^2 = 903 \quad \sum y^2 = 220$$

(क) तीन वर्षीय सरकारी सरासरी पद्धत वापरून कल दर्शवा.

१०

वर्ष	२००६	२००७	२००८	२००९	२०१०	२०११	२०१२	२०१३
विक्री (०००रु.)	३६	३९	४२	४३	४६	५२	३८	४९

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा-

(अ) (i) निर्देशांक तयार करताना येणाऱ्या अडचणी मांडा.

५

(ii) पुढील माहितीवरून वास्तव उत्पन्न काढा.

५

वर्ष	२०१०	२०११	२०१२	२०१३	२०१४
उत्पन्न (रु)	४०००	४२००	४५००	४९००	५५००
निर्देशांक	११०	१२०	१२५	१३०	१४०

[TURN OVER]

(ब) पुढील माहितीवरून फिशरचा निर्देशांक काढा :

१०

वस्तू	२००५		२०१३	
	किंमत (रु.)	परिमाण	किंमत (रु.)	परिमाण
अ	३०	१३	४०	१५
ब	४०	१५	७०	२०
क	१०	१२	६०	२२
ड	५०	१०	९०	१८
इ	२०	१४	१००	१६

(क) पुढील माहितीवरून राहणीमानाचा निर्देशांक काढा :

१०

गट	निर्देशांक	भार
अन्न	३००	६
वस्त्र	२००	१२
बीज व इंधन	१५०	८
घर भाडे	१००	४
इतर	२२०	१०

७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

(अ) गृहीतकृत्याचे संशोधन कार्यातील महत्त्व विशद करा.

१०

(ब) चांगल्या गृहीतकृत्याच्या निकषांचा आढावा घ्या.

१०

(क) गृहीतकृत्याचे विविध प्रकार कोणते आहेत?

१०

८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा

(अ) संशोधन अहवाल लिहिण्याचे महत्त्व काय आहे. ?

१०

(ब) संशोधन अहवालाचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

१०

(क) संशोधन अहवालाचा आराखडा स्पष्ट करा.

१०

T . Y . B . A .
ECONOMICS
International Economics
(Paper – VIII)

QP Code : 70137

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions, selecting not more than three from one section.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
(3) Answers in both the sections should be written in the same answer books.

SECTION I

1. Answer **any two** of the following :- 20
(a) Discuss the Ricardian theory of comparative cost.
(b) Explain the misconceptions about the comparative advantage.
(c) Write note on Leontieff's paradox.
2. Discuss **any two** of the following :- 20
(a) Factors affecting international capital mobility.
(b) Wage conversions.
(c) Role of foreign capital.
3. Explain **any two** of the following :- 20
(a) Arguments for and against protection.
(b) Import substituting industrialisation as a growth strategy.
(c) TRIPS and GATS.
4. Attempt **any two** of the following :- 20
(a) Explain the theory of optimum tariff.
(b) Explain the trade creation and diversion.
(c) Write note on "Export Subsidy.

SECTION II

5. Attempt **any two** of the following :- 20
(a) Explain the structure and components of balance of payments.
(b) Describe the various causes of disequilibrium in the balance of payment.
(c) Write note on "Effectiveness of Devaluation."
6. Explain **any two** of the following :- 20
(a) Functions of foreign exchange market.
(b) Balance of payment theory of exchange rate.
(c) Exchange rate risks.

KQ-Con. 2985-16.

[TURN OVER

7. Discuss any two of the following :- 20
- Flexible exchange rate system.
  - International liquidity and IMF.
  - Effects of currency crisis.
8. Attempt any two of the following :- 20
- What are the types and benefits of an economic integration.
  - Explain the working of the European Union.
  - Write a note on "SAARC".

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

गुण - १००

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा, ज्यामध्ये कोणत्याही एका विभागातील तीनपेक्षा अधिक प्रश्न असू नयेत.
- उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग - १

१. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०
- आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या रिकार्डोच्या सिद्धांताची चर्चा करा.
  - तौलानिक लाभाविषयीच्या चुकीच्या संकल्पना स्पष्ट करा.
  - "लिऑन्टिफचा विरोधाभास" यावर टीप लिहा.
२. चर्चा करा (फक्त दोन) :- २०
- आंतरराष्ट्रीय भांडवल गतिक्रमतेच्या हालचालीवर परिणाम करणारे घटक.
  - वेतन-अभिसारण.
  - परकीय भांडवालाची भूमिका.
३. स्पष्टीकरण द्या (फक्त दोन) :- २०
- संरक्षित व्यापाराच्या बाजूने आणि विरोधातील युक्तीवाद.
  - आयात पर्याय औद्योगिककरणाची व्यूहरचना.
  - ट्रीप्स आणि गॅटस्.

४. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०

- (अ) पर्याप्त जकात संघाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ब) व्यापार निर्मिती आणि व्यापार अपवाहन स्पष्ट करा.
- (क) "निर्यात अनुदान" यावर टिप लिहा.

विभाग - २

५. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०

- (अ) व्यवहारतोलाची रचना आणि घटक स्पष्ट करा.
- (ब) प्रतिकूल व्यवहारतोलाच्या विविध कारणांचे वर्णन करा.
- (क) "अवमूल्यनाची परिणामकारकता" यावर टिप लिहा.

६. स्पष्टीकरण द्या. (फक्त दोन) :- २०

- (अ) परकीय चलनबाजाराची कार्ये
- (ब) विनिमय दराचा व्यवहारतोल सिद्धांत
- (क) विनिमय दर- धोके

७. चर्चा करा. (फक्त दोन) :- २०

- (अ) लवचिक विनिमय दर व्यवस्था.
- (ब) आंतरराष्ट्रीय रोखता व आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी.
- (क) चलन आरिष्ट्याचे परिणाम.

८. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :- २०

- (अ) आर्थिक एकात्मिकरणाचे प्रकार व लाभ कोणते?
- (ब) युरोपियन युनियनच्या कामाचे स्पष्टीकरण करा.
- (क) "सार्क" वर टीप लिहा.

T.Y.B.A.
ECONOMICS
Export Management
(Paper – IX)

QP Code : **70268**

For Regular Students (2½ Hours) [Total Marks : 80
For IDOL Students (3 Hours) [Total Marks : 100

- N. B. : (1) Attempt any **four** questions.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
(3) The student of IDOL should attempt any **five** questions.

1. Attempt any **two** of the following :-
  - (a) Explain the meaning and functions of a export management. 10
  - (b) Analyse the qualities requires to be successful export manager. 10
  - (c) Explain the types of tariff and non-tariff barriers. 10

2. Attempt any **two** of the following :-
  - (a) Explain the objectives an achievements of WTO. 10
  - (b) Examine the significance of ASEAN in promoting foreign trade. 10
  - (c) Write a note on UNCTAD. 10

3. Attempt any **two** of the following :-
  - (a) Discuss the role of trade delegation and exhibition in foreign trade. 10
  - (b) What is mean by Tapping of foreign market? Examine the role of foreign office in export marketing. 10
  - (c) Examine the contribution of festivals and trade fair in promoting export. 10

4. Attempt any **two** of the following :-
  - (a) Explain the meaning and objectives of export pricing. 10
  - (b) Explain the various cost factor's included in export pricing. 10
  - (c) From the following data calculate minimum FOB price in Dollar. 10
    - Ex-factory cost Rs. 34000/-
    - Packing cost Rs. 6000/-
    - Transport cost Rs. 3000/-
    - Loading cost Rs. 1000/-
    - Profit margine 10% of FOB cost
    - Duty draw back 10% of FOB price
    - Conversion Rate in Dollar : 1 Dollar = 44 Rs.

5. Attempt any **two** of the following :-
  - (a) Explain the Role of ECGC 10
  - (b) Explain the Role of Exim bank 10
  - (c) Explain the role of MMTC 10

[TURN OVER

6. Attempt any two of the following :-
(a) Explain the types of Letter of Credit	10
(b) Explain the shipping document required by an exporter.	10
(c) Briefly discuss the incentives available to an Indian - exporter.	10
7. Write short notes on any two of the following :-
(a) European Union	10
(b) STC	10
(c) Methods of Exchange Control	10
(d) Certificate of Origin	10

(मराठी रूपांतर)

नियमित विद्यार्थ्यांसाठी	(२½ तास)	[एकूण गुण : ८०
दूर व मुक्त अध्ययन विद्यार्थ्यांसाठी	(३ तास)	[एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 (२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांनी कोणतेही पाच प्रश्न १०० गुणांसाठी तीन तासात सोडवावेत.

१. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-
(अ) निर्यात व्यवस्थापनाचा अर्थ सांगून निर्यात व्यवस्थापकाची कार्ये स्पष्ट करा.	१०
(ब) यशस्वी निर्यात व्यवस्थापक होण्यासाठी आवश्यक असलेले गुण विशद करा.	१०
(क) जकाती आणि बिगरजकाती अडथळ्यांचे प्रकार स्पष्ट करा.	१०
२. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-
(अ) जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दिष्ट्ये आणि यशस्विता स्पष्ट करा.	१०
(ब) विदेश व्यापार प्रोत्साहनाबाबत एशियनचे महत्त्व परीक्षण करा.	१०
(क) अनक्टाडवर टीप लिहा.	१०

[TURN OVER]

३. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-
- (अ) विदेशी व्यापारात व्यापार शिष्टमंडळ आणि प्रदर्शनाच्या भूमिकेची चर्चा करा. १०
- (ब) विदेशा बाजारपेठेचा शोध म्हणजे काय? निर्यात बाजारातील विदेशी कार्यालयाच्या भूमिकेचे परीक्षण करा. १०
- (क) निर्यात वाढीतील उत्सव व व्यापार जत्रांच्या योगदानाचे परीक्षण करा. १०
४. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-
- (अ) निर्यात किंमतीचा अर्थ आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. १०
- (ब) निर्यात किंमतीतील समाविष्ट विविध खर्चाचे घटक स्पष्ट करा. १०
- (क) पुढील माहितीच्या आधारे डॉलरमधील किमान FOB किंमत काढा :- १०
- कारखाना खर्च रु. ३४०००/-
  - बांधणी खर्च रु. ६०००/-
  - वाहतूक खर्च रु. ३०००/-
  - मालभरण खर्च रु. १०००/-
  - नफ्याचे अंशदान १०% एफ.ओ.बी. खर्चाच्या
  - करपरतावा १०% एफ.ओ.बी. किंमतीच्या
  - चलन अदलाबदली दर = १ डॉलर = ४४ रुपये
५. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-
- (अ) इ.सी.जी.सी.ची भूमिका स्पष्ट करा. १०
- (ब) निर्यात-आयात बँकेची भूमिका स्पष्ट करा. १०
- (क) खनिज आणि धातू व्यापार महामंडळाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
६. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-
- (अ) उधारपत्राचे प्रकार स्पष्ट करा. १०
- (ब) निर्यातदारास आवश्यक असणाऱ्या जहाजविषयक कागदपत्र स्पष्ट करा. १०
- (क) भारतीय निर्यातदाराला उपलब्ध असलेली प्रलोभनांची चर्चा करा. १०
७. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-
- (अ) युरोपियन युनियन १०
- (ब) राज्य व्यापार महामंडळ १०
- (क) विनिमय दर नियंत्रणाच्या पद्धती १०
- (ड) उगम प्रमाणपत्र १०